

SOCIETATEA DE MÂINE

637

CUPRINSUL :

- Invățămant educație:** *Individualizarea educației* **C. Rădulescu-Motru**
- Probleme sociale:** *Condițiile acțiunii culturale* **Traian Hersen**
Sociologia gospodăriilor țărănești **Adrian G. Negrea**
- Probleme economice:** *O bancă ardeleană de scont și emisiune.* **Petru Suciu**
- Actualități:** *«Astra» are cuvântul.* **Horia Trandafir**
A doua expoziție a echipelor regale studențești **D. Focșa**
Legiuirile reacționare **S. R. Mios**
- Figuri reprezentative:** *A murit un mare gazetar: Episcopul Roman Ciorogariu* **Ion Clopoșel**
- Sate, orașe, regiuni:** *O minune în Franța: refacerea regiunilor distruse* **Alexandru Tohăneanu**
- Viața intelectuală în Nordul Transilvaniei:** *Viața socială în Sighet, Mixeria maramureșană, Dramele dela frontieră, Peisaj de iarnă* **Mihai Marina** ✓
- Cronici culturale și artistice:**
Năsădul cultural **Ion Tomuța**
Școala de pictură din Dej. . **Alexandru Tohăneanu** ✓
Despre muzica de jazz . . . **Filaret Barbu**
- Diseuții și recenzii:** *Noutățile vitrinei:* **Mihail Sebastian, Ion Valerian, Mircea Eliade, Mircea Damian, Lucian Blaga, Petru Manoliu, Haig Aeterian.** **Pericle Martinescu**
- Pagini literare:** *Evoluția și revoluția poeziei rusești* . . . **Emilian Băcov**
Gloria Romei, Donec gratus eram tibi (Horațiu) **Liviu Albu**
- Fapte, idei, observațiuni:** *Multă obidă.—O idee bună.—Haosul moral.—Critică literară sistematizată.—Redacționale* . . **Cronicar**
- Coperta:** *Aspecte de iară.* . . . **Drăgușescu**

Director: ION CLOPOȘEL
 REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
 BUCUREȘTI 2, aviator Muntenescu 48
 TELEFON 3-91 92
 APARE LUNAR
 UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XIII SIBIU
 București, Ianuarie 1936

No 1
 din C.C.U.
 1078 17

ABONAMENT ANUAL:
 Autorități, birouri, bănci . 1500 L
 Societăți culturale, școli . . 1000 L
 Liber-profesioniști 600 L
 Funcț., studenți, muncitori . 500 L
 In streinătate: dublu
 Abonamentele se plătesc anticipat

MINISTERUL DE FINANȚE

7 luni de aplicație a bugetului 1935—36

Intensificarea urmăririi debitelor fiscale și supravegherea mai atentă a modului cum organele exterioare ale ministerului de finanțe își îndeplineau datoria și-au dat imediat roadele. Cum se poate urmări din tablourile încheiate. încasările din primele 7 luni ale anului acesta au fost simțitor mai sporite decât cele din aceeași perioadă a anului trecut.

Se vede lesne că, în afară de încasările din taxele vamale (a căror scădere se explică numai prin restrângerea importului provocată de contingentare și de restricțiile comerțului de devize) toate celelalte surse de venituri au dat încasări superioare celor din anul trecut. Totalizate, plusurile acestea se ridică la 1.292,6 milioane lei, ceea ce în procente, reprezintă un spor de 12,5 la sută peste încasările anului 1934.

Cifra veniturilor bugetului ordinar fiind de lei 20.68 milioane și încasările făcute în primele 7 luni pe seama acestui buget, ridicându-se la 11.600,9 milioane lei, sunt toate șansele ca în celelalte cinci luni care mai rămân până la încheierea anului financiar, să se încaseze restul de 9 miliarde lei și ca, astfel, bugetul ordinar să se încheie cu un deplin echilibru între prevederile de venituri făcute și încasările efectiv realizate.

La toate aceste încasări făcute la bugetul ordinar, trebuiesc adăugate încasările făcute în contul bugetului special al apărării naționale.

Încasările la acest fond au mers și ele în același ritm accelerat ca și acelea ale bugetului ordinar. În Aprilie 1935 ele au fost de 73 mil., iar în lunile August și Septembrie ajung la 159-167 milioane ca în Octombrie să intreacă cota evaluărilor lunare, ajungând la 175 milioane lei. Suma totală realizată în cele 7 luni este de 1008,4 milioane lei. În cazul că s'ar păstra același mers în încasări și în lunile următoare, realizările la acest fond ar fi de circa 1.800 milioane lei, ceia ce ar fi mulțumitor. Se poate însă nădăjdui că încasările ulterioare vor fi mai mari, și că astfel, prevederile bugetare se vor realiza întocmai, bugetul apărării naționale

primind în întregime cele 2 miliarde lei cu care a fost dotat.

Un alt compartiment bugetar asupra căruia s'a îndreptat grija ministerului de finanțe, a fost executarea «Bugetului pentru lichidarea exercițiilor închise».

Se știe că bugetele din trecut au lăsat o grea sarcină de creanțe nelichidate, aducând o considerabilă spori-re a datoriei flotante, care apasă greu asupra economiilor particulare lipsite de capitalurile imobilizate fără voce și cap asupra Statului care nu putea așeza o politică bugetară sănătoasă atâta timp cât trecutul nu era lichidat. Bugetul anului 1935—1936 a pus capăt acestei situații, asigurând lichidarea creanțelor anterioare anului 1934 a celor din exercițiul 1934—35.

Totalul rămășițelor din exercițiile închise până la 31 Martie 1934 a fost trecut în buget în cifra de 12.556 milioane lei, iar totalul rămășițelor de încasat din exercițiul 1934—35 figurează în buget în 1.721,8 milioane lei. Din rămășițele dinaintea lui 1934, s'au încasat 1.153,6 milioane (din care 375 milioane lei în numerar, iar restul încasări prin compensație în bonuri de impozite, bonuri de tezaur, ordonanțe de plată și recipise de depozit provizoriu). Pentru rest, s'a hotărât emiterea unui împrumut de consolidare care să regularizeze plățile rămase în suferință din cauza lipsei de mijloace pe care a suferit-o Statul în timpul traversării anilor de grea criză economică. Operațiile de subscriere sunt încă în curs. Sfârșitul lor va pune punct unui capitol de permanente îngrijorări ale Ministerului și va aduce o clarificare în datoria flotantă a Statului.

Asupra rămășițelor de încasat din exercițiul 1934—35, s'a recuperat 523,6 milioane lei, din care 497,2 milioane lei în numerar și restul de 26,4 milioane prin compensație cu bonuri de impozite, bonuri de tezaur, ordonanțe de plată și recipise de depozit provizoriu.

Ceia ce trebuie remarcat e că, realizările de până acum asupra rămășițelor din anii trecuți, dau certitudinea că cele 700 milioane afectate

dela bugetul pentru lichidarea exercițiilor închise, e asigurată, suma făcută până acum fiind de 664 milioane lei. Osebit de aceasta s'au plătit în numerar creanțe a căror valoare reprezintă 237 milioane lei.

Paralel cu acțiunea de activare a încasărilor Statului ministerul de Finanțe a urmărit cu cea mai mare atenție cheltuielile publice făcute de celelalte ministere. Consilierii, consilierii controlori au veghiat ca să fie respectate toate dispozițiile ce aveau de scop realizarea de economii bugetare. Numiri noi nu s'au făcut în timpul acesta și cheltuielile de material au fost cât mai mult ajustate pe nevoile reale ale serviciilor. Grație acestor măsuri s'au putut achita la timp toate cheltuielile.

Suma veniturilor și cheltuielilor pe 7 luni—în care timp au fost firește, în unele și încasări mai mici, iar în altele încasări foarte bune—toate însă superioare celor din anul trecut, dau puțința a se vedea în ce proporții s'a realizat cerința echilibrului bugetar. Realizările și înfrânarea cheltuielilor de până acum îndreptățesc a crede că echilibru bugetului ordinar e asigurat și această credință crește pe măsură ce înaintează executarea lui.

Dacă se ține apoi seama și de faptul că cu toate sporurile de impozite și cu toată înăsprirea vigilenței cu care Statul și-a urmărit în ultima vreme drepturile sale dela contribuabili, viața economică n'a suferit stângeni în mersul ei, se va înțelege cât a fost de teiminică credința acelora care au considerat organismul economic al României suficient angrenat în faza de redresare, în momentul când s'au votat noi legiuri fiscale.

Din toate cele expuse până acum asupra activității ministerului de finanțe, reese cu prisosință că bugetul anului acesta va fi un buget echilibrat și că, grație acestui fapt, formula guvernului actual: *finanțe publice prospere așezate pe un organism economic însănătoșit și viața economică înviorată prin gospodăria financiară chibzuită*, se va fi dovedit a fi fost cea bună.

Individualizarea educației

I

Pe convingerea, că munca pe care o depune educatorul este cu profit pentru elev, numai în măsura în care ea ține seamă de sufletul acestuia, s'a stabilit în pedagogie ca un principiu îndrumător, principiul individualizării educației. Acest principiu recomandă educatorului, ca atât în predarea cunoștințelor, cât și în întrebuițarea mijloacelor de educație a caracterului, educatorul să nu depășească nivelul de dezvoltare al elevului; să procedeze pe măsura în care acesta a ajuns să înțeleagă cu mintea și să simpatizeze cu conștiința munca lui educatoare.

Contra principiului individualizării educației, în acest înțeles, nu este nimic de obiectat. El exprimă un adevăr aproape de bun simț. Nici un educator, cât de redusă i-ar fi experiența școlară, nu va putea să nu țină seamă de el. Cu toate acestea în școala veche, el nu era respectat. Școala veche, adică școala de acum câți-va zeci de ani în urmă, se silea să introducă în mintea elevului cunoștințe, care întreceau sfera lor de înțelegere, iar în ceea ce privește educația caracterului, se încredea în reușita unor mijloace, care iarăși nu se potriveau de loc cu evoluția naturală a sufletului de copil. Educatorul din școala veche proceda nu pe măsura elevului, ci în mod uniform cu toți elevii, pe măsura programului său. Era acest educator lipsit de bun simț? Nu era de loc lipsit de bun simț; el era însă lipsit de o cunoștință exactă despre sufletul copilului. El credea că memoria este funcțiunea care mijlocește copilului educația. Și această credință a lui, în aparență, era confirmată de experiență. Căci în experiență, educatorul de școală veche, constata că elevul memorizează cu ușurință tot ce i se dă. Chiar lucruri cu desăvârșire neînțelese, ca formule de matematică superioară, sau formule gramaticale complicate, copilul le memorizează cu o ușurință extraordinară. Atunci, dacă le memorizează, este bine ca să i se dea, gândea educatorul de școală veche, fiindcă elevul va găsi în memoria sa aceste cunoștințe, când va avea nevoie de ele; când va fi apt să le folosească. Gândire foarte logică, numai că ea pleacă dela o premisă greșită. Educația elevului nu se mijlocește prin memorie, ci prin multiple alte funcțiuni ale inteligenței.

Dacă vechiul educator ar fi avut mai puțină credință în puterea memoriei, ar fi ajuns și el la principiul individualizării educației ca și educatorii de astăzi.

Principiul individualizării educației este așa dar rezultatul unei mai științifice înțelegeri a sufletului de copil. Acest principiu se mai exprimă și sub formula: «școala pe măsura elevului» și este primit de toată lumea pedagogică.

El poate, totuși, să ducă, în unele cazuri la abuz, când este lăsat să planeze într'o prea vagă generalizare. Datoria pedagogiei este să-l ferească de o asemenea generalizare prea vagă, pentru a-i asigura o aplicare cât mai rodnică pe terenul practicei școlare.

II

Ne propunem, în rândurile următoare, să indicăm cazul cel mai frecvent, în care acest abuz se poate produce.

În dreptul penal se vorbește, în timpul din urmă mai ales, de individualizarea pedepsei. Prin aceasta se înțelege ca la aplicarea unei pedepse să se țină seamă de dispozițiile sufletești speciale ale aceluia care este să fie pedepsit; ca pedeapsa să se dea pe măsura simțului de răspundere a vinovatului. Un individ, dovedit cu răspunderea morală întreagă, să fie pedepsit mai aspru, de cât un individ fără răspundere.

Este această individualizare a pedepsei de un înțeles identic cu aceea de care vorbim în pedagogie? Individualizarea învățământului și a educației în genere să însemneze oare, ajustarea scopului educativ însuși la psihologia copilului, așa ca educatorul pe viitor, după acest principiu, să fie îndatorat la rolul de supraveghetor al spontaneității copilului, lăsându-l pe acesta să se desvolte în voia lui, fără a-i aplica constrângerile cerute de programul școlar, așa cum procedează și judecătorul, în ordinea penală, cu individul dovedit că n'are o răspundere morală?

În cazul afirmativ, școala s'ar transforma într'o imensă grădina de copii, fără alte directive, în afară de acelea pe care le dau legile evoluției copilului!

Evident, principiul individualizării educației nu poate să aibă acest înțeles. Este drept, că s'a încercat pe alocuri, în Germania și în Rusia, să i se dea și acest înțeles, dar practica a dovedit, că în acest înțeles el devine absurd. Profesiunea, sau scopul în genere, în vederea cărora pregătește școala pe elev, nu se deduc din psihologia acestuia, ci din organizația vieții sociale. Educatorul este dator să formeze profesioniști și caractere, iar nu să se țină în rolul de supraveghetor al unor copii care cresc după legile naturii. Ce lesnicioasă ar fi munca educatorului, dacă ea s'ar reduce la o simplă supraveghere!..

Prin urmare, individualizarea educației privește mijloacele, nu și scopul educației. Profesiunea pe care elevul este să o învețe, sau deprinderile morale pe care el trebuie să le aibă mai târziu în viață, nu sunt pe măsura sufletului său individual, ci pe măsura impusă de condițiunile vieții sociale. Cu o profesiune învățată de mântuiată, pe măsura sufletului său individual, elevul riscă să moară de foame. Nimeni nu-l va întreba mai târziu pe ce măsură a învățat, ci îl va judeca după aceia ce în adevăr a învățat. Capitalul de cunoștințe, precum și deprinderile morale, pe care școala este ținută să le dea, nu depind de voia educatorului, așa ca acesta să le poată micșora sau sporii pe măsura elevului, ci depind de bursa muncii profesionale a anului în care elevul este în școală. Această bură impune, an după an, condiții mai grele. Indiferent, că inteligența elevilor a crescut sau nu, elevii din 1936 trebuie să iasă din școală cu un capital de cunoștințe

mai mare și cu deprinderi morale mai bine formate, de cât aceia de acum 50 de ani. Educatorul este liber să-și aleagă mijloacele pe măsura elevului, dar nu și scopul. Scopul îi este impus de interesul social.

În cazul când el schimbă chiar scopul, sub motivul că aplică principiul individualizării educației, atunci el comite un abuz. Aplică principiul dincolo de marginile care îi sunt permise.

Oare în practica noastră școlară, se comite câte odată acest abuz? Nu câte odată, ci în mod consecvent.

În lumea noastră școlară, adică în lumea părinților, a elevilor și a profesorilor la un loc, prin ce influențe nu știu, s'a înrădăcinat convingerea, că suma cunoștințelor și a deprinderilor educative, cu care elevul trebuie să iasă din o anumită școală stă în puterea autorității școlare să o fixeze cât să fie de mare; că ea nu are nimic de a face cu imperativele vremii în care elevul trăiește. Dacă autoritatea școlară ar fi mai bună la inimă, ea ar impune mai puține obiecte de studiu și mai puține ore de clasă. Programele școlare, după părerea celor mai mulți sunt rezultatul unei târgueli între părinți și profesori: părinții ar dori ca fiii lor să fie cât mai puțin surmenați iar profesorii să aibă cât mai multe ore de clasă. Pentru părinți școala este așa după cum vrea Ministerul de Instrucție să o facă, nu după cum ea se impune să fie pentru a corespunde la cerințele culturale ale vremii.

Din această convingere, care nu se afișează, pe față, dar care stă bine înrădăcinată, în subconștientul lumii noastre școlare, izvoresc o mulțime de inițiative și de fapte pe terenul școlar, care toate în mod abuziv se pretind a fi aplicațiunile principiului individualizării educației. Astfel este bine cunoscută dărnicia cu care profesorii noștri fac aprecierea elevilor. Elevii, care nu știu nici măcar bine citi, ajung până la bacalaureat, ba chiar până la Universitate. De ce? Fiindcă au fost apreciați pe măsura lor. Atât au putut să dea; cu atât s'au mulțumit și profesorii. Că o asemenea dărnicie a fost în realitate o adevărată crimă față de viitorul Statului nostru, la aceasta puțini s'au gândit.

Tot prin această convingere a fost încurajată înmulțirea fără rost a școlilor. S'au înființat școli de specialitate, lipsite de material didactic și de laboratorii, motivându-se tot prin principiul individualizării. Căci dacă elevului nu-i pretinzi, de cit o învățatură pe măsura puterilor lui, de ce ai pretinde Statului școli, altele, de cit le poate da el pe măsura puterilor lui? Individualizarea educației este atunci pe toată linia. Elevii învață, după cum pot; iar Statul român face școli, după cum poate.

Acesta este abuzul pe care ne-am propus să-l indicăm, cu intențiunea de a deștepta în lumea noastră școlară voința de o cât mai repede stărpire a lui.

Principiul individualizării, aplicat în această formă abuzivă duce la mediocrizarea culturii românești. Poate chiar la eclipsarea acesteia. Căci culturile popoarelor luate în parte, prezintă fiecare câte un tip diferit, toate însă trebuie să îndeplinească obligațiunile momentului în care trăiesc, dacă este să reziste în lupta de concurență pe care și-o fac popoarele între ele. Toate trebuie să se fundeze pe deprinderi spirituale de o egală valoare. Nu poate un popor să aibă în mijlocul său profesioniști mediocri și inventatori lipsiți de originalitate, fără ca el să-și riște existența în lupta cu vecinii care îi sunt superiori. Statul român poate să fixeze după voia conducătorilor săi, multe și multe, structura unei profesiuni însă și deprinderile care constituiesc un caracter, nu le poate fixa. Acestea se impun cu spiritualitatea timpului, în mod diferit în fiecare epocă. Scopul școlii este legat de structura muncii profesionale dintr'o epocă. El se realizează, nu pe măsura elevilor, ci pe măsura acestei struc-

turi. Școala care nu dă absolvenți la înălțimea cerințelor profesionale și culturale ale timpului, nu-și realizează scopul.

Câte școli la noi, își realizează cu adevărat scopul?

III

Am insitat ceva cam mult asupra abuzului care se face cu înțelesul individualizării educației, dar numai așa putem ajunge la o mai bună definire a sferei de aplicație a acestui principiu.

Educatorul, adică omul de școală, are o importanță menire pe acest pământ. El trebuie să formeze din generațiile tinere, pe care le dă familiile, producători de bunuri sufletești și materiale; să scoată din elemente, diferențiate prin funcțiuni organice, elemente specializate pentru anumite munci cerute de viața poporului.

Pentru împlinirea acestei meniri, el are nevoie de o cunoaștere științifică a psihologiei copilului. Această cunoaștere îl ajută să activeze repede și sigur. Două, mai ales, dintre principalele lui operațiuni sunt săvârșite repede și sigur numai pe baza psihologiei copilului.

Aceste două operațiuni sunt:

1. Selecționarea elevilor pe care educatorul va avea să-i formeze.

2. Adaptarea metodelor de învățământ și de educație la individualitatea elevilor. Aceste două operațiuni, condiționează succesul operei educatorului.

În adevăr. Opera educatorului are, la fiecare popor, un scop pe care îl stabilește Statul. Scopul acesta este definit prin programul școlar și prin legile diferitelor grade de învățământ. Educatorul nu poate să schimbe nimic din el. Dimpotrivă meritul educatorului se măsoară după gradul în care el a executat programul școlar.

Educatorul neputînd să schimbe scopul operii de educație, pentru a ajunge la un succes, trebuie să aibă, în schimb, libertatea de a-și alege elevii. Nu se poate scoate un bun tâmplar dintr'un ciung. Nici om de carte dintr'un idiot. Educatorul, prin urmare, înainte de a începe activitatea lui școlară, selecționează pe acei care sunt aduși la școală. Alege elementele care sunt în stare să fie formate după programul impus de Stat. Pentru această operație de selecționare el are nevoie de psihologia copilului și mai ales de cunoașterea metodelor de selecționare prin teste psihologice.

Selecționarea elevilor odată sfârșită, urmează a doua operație: adaptarea învățămîntului și a educației la individualitatea elevilor. Educatorul, pentru aplicarea programului său, are la dispoziție mai multe metode. Unele se potrivesc cu anumite individualități de elevi; altele, cu anumite altele. Educatorul, fără să schimbe ținta la care este să ajungă, alege între mai multe drumuri. În această alegere consistă operația lui de adaptare. Și în această operație el se sprijină pe psihologia copilului și pe cunoștința de teste psihologice, dar în această operație rezultatul la care el ajunge, față de elevi, este invers. La selecționare, sacrifică din numărul elevilor pe aceia care n'au aptitudinile ridicate la nivelul programului, pe cînd în noua operație el vine în ajutorul elevilor, cu schimbări, nu de program, ci de mijloace, pentru a fi pe măsura aptitudinilor lor. Numai în această de a doua operație prin urmare, este vorba de individualizare. Căci numai aci activitatea elevului dirijează activitatea educatorului. În prima operație individualitatea elevului joacă un rol pasiv. Educatorul cînd selecționează are în vedere programul său școlar. Numai după ce a făcut selecționarea, își dirijează aplicarea programului pe măsura elevului.

Această deosebire trebuie ținută în seamă pentru a avea o bună definire a principiului individualizării educației.

Prof. C. RĂDULESCU-MOTRU

Condițiile acțiunii culturale

Nu întotdeauna îți vine ușor să răspunzi la o anchetă, chiar dacă se referă la probleme cari în deobște te preocupă. Pentru că ți se pot formula în așa fel întrebările, încât să fii nevoit să cauți deslegări la cari nu te-ai gândit în deajuns și deci să discuți chestiuni sub forme pe cari nu le-ai cercetat cu de-a-mănuntul. Așa mi se întâmplă mie cu ancheta «Societății de mâine» și dacă răspund, e pentru că nu vreau să-l supăr pe directorul revistei, dl Ion Clopoțel, veșnicul «agitator» de probleme și «provocator» de discuții interesante. Mă voi mărgini însă la câteva considerații, rămânând să reiau odată discuția pentru o mai largă documentare.

Intrebarea dintâi: «Ce mijloace credeți necesare pentru o resurrecție a vieții intelectuale în provinciile noi și vechi?» cuprinde în însăși formularea ei o concepție despre cultură. De pildă: 1. că o «resurrecție a vieții intelectuale» în principiu este cu putință, 2. că de fapt pot fi găsite și mijloacele potrivite, 3. că viața intelectuală se leagă de provincii, 4. că deosebirea aceasta e mai precisă între provinciile noi și vechi. Să cercetăm pe rând fiecare afirmație în parte.

Este o caracteristică a omului modern părăsirea fatalismului și credința nestrămutată în propriile lui forțe. Totuși experiența de toate zilele ne arată mereu cât de mărginit e câmpul de acțiune al omului. Și ceea ce se dovedește în privința naturii, față de care omul nu odată își demonstrează singur neputința, se aplică într-o mare măsură și în viața socială. Nu putem provoca oricând și oriunde un fenomen social. Nu suntem pe deplin stăpâni pe destinele noastre și ale mediului în care trăim. De aceea nici putințele unei deșteptări intelectuale într-o societate dată nu sunt lipsite de îngrădiri. Fenomenul intelectual depinde pe de o parte de zestrea ereditară, de însușirile înnăscute, pe de altă parte de mediul, alică societatea în care se dezvoltă. Amândoi acești factori sunt greu de mânuit și sunt și mai greu sau chiar cu neputință de creat. Totuși calitățile înnăscute trebuiesc descoperite, dezvoltate și îndrumate. Selecția valorilor e o cerință primordială și un lucru perfect cu putință acolo unde valorile apar. Mediul însuși nu este întotdeauna complet nefavorabil vieții intelectuale, sau mai exact, fiecare societate favorizează un anumit gen de viață intelectuală. De aceea trebuie să ne întrebăm de fiecare dată ce se potrivește și ce nu se potrivește cu împrejurările sociale.

Mijloacele de promovare a vieții intelectuale sunt în funcție de putințele arătate mai sus. E zadarnic să ne străduim pentru însușiri intelectuale cari nu există și tot așa e zadarnic să încercăm crearea unei vieți intelectuale nepotrivite mediului. Se impun în consecință două măsuri generale: 1. capacitățile intelectuale trebuiesc descoperite și sprijinite, 2. realitatea socială trebuie cunoscută și ținută în seamă de acțiunea culturală. Nu e nici o taină că în România măsurile acestea se iau cu totul neîndestulător. La noi se face o largă risipă de material uman. Cei cari se nasc în păturile de jos, oricât talent ar avea, se pierd de cele mai multe ori pentru că nu-i sprijină nimeni să înfrunte greutățile materiale. Cei puțini cari răsbat sunt împiedicați să se desvolte și împinși treptat către o totală anihilare, din considerații cu totul străine de interesul oșbtesc. Și la fel, nu e o taină că încercăm nenumărate formule de viață nepotrivite cu firea și putințele noastre, ca să le părăsim pentru altele, lipsite și ele de un criteriu serios și durabil. Așa dar redeşeptarea vieții intelectuale este în funcție de selecția riguroasă și integrală a capacităților intelectuale și de îndrumarea acestora pe liniile firești ale dezvoltării sociale. În mare, cele două mijloace aparțin organizației de stat, totuși nu exclud cu desăvârșire orice inițiativă particulară. Ne gândim în special la societățile culturale de mare însemnătate cum este de pildă Astra în Ardeal sau așezămintele domnești, Fundațiile Culturale Regale. Prin cunoașterea țării, prin promovarea valorilor reale și prin îndrumarea lor potrivit împrejurărilor noastre, ele ar putea fi de un netăgăduit folos statului și se înțelege că și statul ar fi dator să le sprijine cel puțin material, dacă nu printr-o colaborare spirituală directă.

Numai în înțelesul acesta, de potrivire cu realitatea, se poate vorbi de o viață intelectuală pe provincii sau, mai exact, pe regiuni etnice și de o deosebire mai mult sau mai puțin precisă între provinciile vechi și cele noi. De sigur ar trebui să se promoveze viața intelectuală în fiecare regiune în parte, nu pentru a se îngrădi circulația valorilor, ci pentru a se intensifica și răspândi pretutindeni activitatea spirituală. Omul răzleț se poate desprinde adeseori de mediul său de viață fără să fie un desrădăcinat, el se integrează în alt mediu și își continuă viața. Lucrul acesta nu se mai întâmplă cu ușurință când e vorba de colectivități organice. Un popor adaptat unui anumit mediu nu poate fi transplantat într'un mediu cu totul de altă natură și nici nu i se poate transforma brusc mediul

originar, fără să devină o realitate desadaptată. Adevărul acesta se întinde și la regiunile etnice care formează ființa unei țări. Poporul românesc a avut o bogată viață regională, dela «republicile moldovenesti» și «țările» atât de caracteristice (Țara Oltului, Țara Bârsei, Țara Loviștei etc.), peste care vremea nouă a trecut vijelios, înlăturând în aparență toate deosebirile, întinzând de fapt doar o slabă pătură administrativă și comercială pe deasupra, lăsând să mocnească în adâncuri vechea putere de viață, mereu neîntrebuințată. Renașterea unei bogate culturi românești este în funcție și de unitățile regionale ale țării, cari așteaptă să fie puse odată și odată în valoare. În aceleași considerații intră și provinciile noastre istorice. Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banatul — sunt tot atâtea formule caracteristice de viață românească, și dacă în cele mai multe dintre ele s'a simțit o dureroasă stagnare în vremea de după Unire, a fost și din pricina că în loc să se continue în deplină libertate tradiția culturală proprie, s'a încercat o unificare printr'o formulă culturală de împrumut. Astfel nu numai că s'a părăsit ce a fost cultură regională, dar chiar și ceea ce însemnează cultură națională. În ultimul timp se simte însă o reacțiune destul de puternică. Mai toate regiunile țării se străduiesc să-și creeze o viață culturală proprie, care legându-se de cultura etnică, păstrată de păturile țărănești, să fie românească, dar nu uniformă.

În privința aceasta s'a simțit o deosebire destul de precisă între provinciile noi și vechi ale țării întregite. Cele vechi și-au continuat activitatea dinainte de Unire, câștigând în plus (mai ales capitala) nenumărate forțe din noile teritorii. De aceea cultura a înflorit în primele zile de după războiu. În noile provincii, lucrurile s'au petrecut cu totul altfel. Foarte multe din elementele înzestrate au fost atrase de centrele culturale ale țării, cari normal cădeau în vechile provincii, dar au trebuit mai ales să umple golurile aparatului de stat lăsate de distrugerea vechilor organizații, încât multe din elementele înzestrate pentru cultură au fost absorbite de noile nevoi politice și administrative. Cei cari au rămas legați de cultură au fost și ei desorientați la început. În loc să continue tradiția culturală locală, dar românească, purificând-o de influența străină, au încercat, de sigur și sub presiunea centrului și a celor veniți în ajutor de acolo, o unificare prin uniformizare. S'a produs în chipul acesta o ruptură pe care provinciile noi au plătit-o cu câțiva ani de stagnare intelectuală. Lucrurile au început însă să se îndrepte și credem că nu trebuie azi decât puțin îndemn moral, puțin sprijin material și o serioasă organizare a elementelor existente, ca să avem o nouă dezvoltare intelectuală pretutindeni.

Cele înfățișate dau un răspuns și întrebării a doua din ancheta «Societății de mâine»: «Ce justificare dați regionalismului cultural?» — Drumul de mijloc, propovăduit de cei mai de samă oameni ai culturii noastre, este de sigur cel mai potrivit. D. *Sextil Pușcariu* a rostit într'o împrejurare cuvintele cari au o valoare pentru toate regiunile: «Să nu uităm niciodată că bun Român nu e nici Ardeleanul regionalist, care neagă tot ce nu e așa cum a pomenit el, dar nici Transilvăneanul «regătenit», care-și reneagă trecutul și e gata să sacrifice patrimoniul scump de dragul unei unificări grăbite». (Perspective culturale, conf. la Astra, publ. în rev. Gând Românesc, 1934). În înțelesul acesta de unificare pe toate chestiunile potrivite pentru toată țara, dar de păstrare a nevoilor spirituale locale, regionalismul cultural nu numai că nu este un rău, dar este singura formulă care corespunde realității. Exemple din alte părți ne sunt la îndemână. Germania, Franța, Anglia, indiferent de regimul politic, în cultură și-au păstrat caracterul provincial, folosind ca bogăție și varietate, dar ceea ce este mai important, ca autenticitate. Dobrogeanul, de pildă, nu este ajutat de experiența lui de viață să devină bucovinean, încât obține cel mult un stil hibrid de viață; el trebuie să devină ceea ce îi permit putințele sale reale. De sigur cultura superioară, știința, filosofia etc. se ridică treptat dinspre valorile regionale spre valorile universale — românești și chiar universale — umane. Între aceste trepte nu trebuie să existe însă nici o ruptură, nici o prăpastie. Cultura trebuie să crească nesilită din mediul ei firesc de viață, care e regiunea etnică, și să se înalțe organic spre națiune și omenire.

TRAIAN HERSENI

Teoria sociologică a gospodăriei țărănești

Cuprinsul: Introducere. — *Partea I. Problema generală a gospodăriei.* — *Cap. I. Analiza formală a conceptului de gospodărie:* 1. *Examenul critic al noțiunii.* — 2. *Înțelesul ei comun sau vulgar.* — 3. *Conceptiile științifice particulare:* a) *economică;* b) *demografică.* — 4. *Controversa gospodăriei în monografie.* — *Cap. II. Substratul material în morfologia gospodăriei:* 1. *Orientarea teoretică.* — 2. *Elementele morfologice:* a) *oamenii;* b) *lucrurile.* — 3. *Raportul dintre elemente și metamorfoza lor.* — *Partea II. Problema sociologică a gospodăriei.* — *Cap. I. Geneza sau condițiile de existență ale gospodăriei:* 1. *Factori condiționanți asociați:* a) *cosmologici;* b) *biologici.* — 2. *Factori condiționanți sociali:* a) *psihici;* b) *istorici.* — *Cap. II. Structura funcțională a gospodăriei:* 1. *Concepția dinamică a socialului.* — 2. *Manifestările constitutive:* a) *spirituale;* b) *economice.* — 3. *Manifestările regulative:* a) *juridice;* b) *politice.* — *Cap. III. Determinarea ontologică a gospodăriei:* 1. *Raportul dintre sociologie și științele sociale.* — 2. *Monografia sociologică și obiectul ei.* — 3. *Teoria unităților sociale.* — 4. *Natura și definiția gospodăriei.*

INTRODUCERE

Studiul de față are în primul rând un scop teoretic. Prin el se urmărește — plecând dela date cunoscute — stabilirea, pe baze de criterii științifice, a conținutului real și integral al noțiunii de gospodărie.

În exprimarea curentă nu numai limbajul comun, dar și cel științific, înfățișează gospodăria nu în totalitate, ci în părțile constitutive. Înțelegerea ei variază după punctul de vedere din care este privită și aceste puncte de vedere sunt numeroase.

Astfel, prin gospodărie s'a putut înțelege în același timp: familie, avere sau mod de conviețuire autonomă. Ori toate acestea nu erau și nu sunt decât elemente componente sau înfățișări diferite ale întregului social, realizat într'o unitate.

Dar studiul de față mai are și un scop practic. Anume, să ajute, înlesnind, cercetarea și cunoașterea gospodăriei ca realitate socială. Cu această dublă preocupare, ideea acestui studiu a izvorit și durează de multă vreme datorându-se unor împrejurări deosebite.

În campaniile de cercetări sociologice întreprinse la satele de Institutul Social Român sub conducerea D-lui profesor *D. Gusti*, la care am participat ca membru al secției monografice, studiul unei gospodării era o însărcinare obligatorie pentru fiecare membru, în afară de atribuțiunile lui speciale.

Îndreptarul teoretic ce servea spre orientare, dădea o seamă de indicațiuni, urmând ca fiecare cercetător să completeze studiul cu aport de gândire și observație personală.

Ca în toate problemele ce se cercetau la teren, au intervenit discuții și păreri diferite cu privire la natura sociologică a gospodăriei.

Părerile exprimate cu această ocazie alcătuiesc punctul de plecare, elementul generator, al studiului de față.

Este util oare pentru știință studiul unui fragment de realitate socială, reprezentând — ca în cazul nostru — ultimul element analitic? Răspunsul e afirmativ, bazat mai ales pe faptul că știința modernă tinde să-și tragă concluziile generale tocmai din cercetări atomistice.

Fenomenul acesta a fost semnalat în ultimul timp de mai mulți gânditori în domenii diferite.

Părăsind metoda mai veche a cunoașterii realității în înfățișarea ei vastă, panoramică, oamenii de știință preconizează astăzi mijlocul de a descoperi adevărul prin studiul fenomenului simplu, elementar.

Rezultatele sunt — după părerea lor — în plin progres.

În sociologie meritul de a fi exprimat și susținut această idee revine sociologului francez *Gabriel Tarde*.

«Evoluția științei în orice ordine de realități — spune el — constă în a trece de la mare la mic, de la nelămurit la precis, de la fals sau superficial la adevărat și profund»¹).

Afirmățiunile sale le sprijină sociologul francez cu exemple luate din variate domenii științifice.

În chimie spre exemplu, nu s'a făcut progres decât atunci când s'a ajuns la cunoașterea moleculei, iar în biologie la studiul celulei.

Aceeași părere o întâlnim la D-l *Rădulescu-Motru*, exprimată pentru psihologie.

«În psihologie sufletul omenesc era studiat în abstracto «și apoi în mod artificial, redat privirei ca o plantă etichetată într'un erbariu».

«Ea constituia entități, nu personalități reale. Un pas «mai departe nu s'a făcut decât atunci când s'a constituit psihologia diferențială și s'a ajuns la studiul per-soanei»¹).

Nu lipsesc nici argumente practice. Unul din acestea ni-l oferă istoria doctrinelor economice. Este știut că economistul Adam Smith, denumit părinte al economiei politice, întrucât i-a determinat acesteia obiectul, a stabilit cunoscuta teorie asupra diviziunii muncii cercetând activitatea unui simplu atelier de fabricat ace.

Aceeași concepție domină și la baza cercetărilor Institutul Social Român. Ea pleacă de la premiza că sociologia speculativă nu mai e în măsură să ne ajute la cunoașterea realității sociale. Societatea ca întreg nu poate fi cercetată. Trebuie studiate mai întâi grupările omenești realizate în cele mai mici unități concrete, teritoriale, cum e satul. Dar chiar în interiorul acestuia este posibilă o diviziune în subunități. Studiind natura acestora, relațiile dintre ele și procesele la care dau naștere, putem caracteriza manifestarea integrală a unităților.

O astfel de subunitate este gospodăria. În ea se poate regăsi miniaturizat întreg domeniul socialului. De aci importanța practică a unui atare studiu confirmată de interesul ce se acordă gospodăriei în cercetările monografice. Pentru a putea fi cunoscută am oferit schița de față.

CAP. I. — Problema generală a gospodăriei

1. În orice activitate științifică se pot deosebi două feluri de cunoștințe: unele având conceptul definitiv fixat și intrat în domeniul didactic, altele care caută să și-l stabilească.

În prima ipostază rolul omului de știință este să ajute și să înlesnească răspândirea ideilor formate, în cea de a doua el trebuie să contribuie la determinarea precisă a noțiunilor spre a putea fi introduse în patrimoniul științific.

Distincția aceasta nu este decât o altă redare a deosebirii pe care o făcea *Kant* între judecățile analitice și judecățile sintetice.

«Oricare ar fi originea judecăților sau forma lor logică,

1) G. Tarde: *Legile sociale*, pag. 81, traducere românească.

1) C. Rădulescu-Motru: *Personalismul energetic*, pag. 24.

«există între ele din punct de vedere al conținutului o deosebire care le face să fie nu numai pur explicative, «fără să poată adăoga ceva la conținutul cunoștinței, «sau extensive, putând în acest caz să mărească cunoștința dată. Cele dintâi pot fi numite judecăți analitice, «iar celelalte judecăți sintetice»¹⁾.

În ce ipostază ne situiază cu preocuparea noastră și cum putem determina conceptul gospodăriei? Indubitabil că ne găsim în prima alternativă.

Noțiunea de gospodărie n'are până în prezent un înțeles unic, *generaliter*, unanim consimțit și care să indice pentru toată lumea aceeași realitate. Există cunoștințe și definițiuni variate asupra gospodăriei care diferă însă unele de altele în ce privește conținutul. Aceasta pentru motivul că le lipsește unitatea de concepție și criteriul științific.

Am putea spune în alți termeni că dacă nu sunt inexacte, diversele accepțiuni atribuite gospodăriei sunt incomplete și vom arăta de ce.

Problema noastră se reduce deci — împrumutând termenii Kantieni — la stabilirea unei cunoștințe extensive care să întregască prin adăogirea unor noi elemente conținutul actual al noțiunii de gospodărie.

Ce metodă vom întrebuița pentru atingerea acestui scop sau mai bine zis, cum vom determina conceptul gospodăriei?

În primul rând delimitându-i sfera.

«Dacă vom să înfățișăm o cunoștință ca știință — spune Kant — trebuie mai întâi să putem determina cu precizie «în ce constă, ceea ce o deosebește de toate celelalte «cunoștințe, ce n'are ea comun cu nici o altă cunoștință, «prin urmare ce este caracteristic într'ansa»²⁾.

În mod obișnuit o atare grănițuire a unui ordin de fapte se face prin definirea lor fixând raportul prin genul proxim și diferența specifică.

Aceasta este și recomandarea pe care o face sociologul Durkheim:

«Primul pas al sociologului trebuie să fie definiția lucrului de care se ocupă pentru ca să se știe și el să-și «dea seama despre ce e vorba»³⁾.

Această definiție o numește «inițială», pentru că n'are ca obiect să exprime esența realității, ci trebuie să ne pună în stare a ajunge acolo mai târziu. Ea are ca unică funcțiune «să ne facă a veni în contact cu lucrurile».

În principiu, recunoaștem utilitatea și necesitatea de a urma norma indicată de sociologul francez. Numai că, în cazul nostru, ne lovim dela început de un obstacol pe care deja l-am anunțat: lipsa unei definiții, ori cât de puțin comprehensibilă, care să nu fie contestată.

De aceea, spre a înlătura dificultatea, va fi nevoie de un scurt ocol în care — gen de trecere în revistă — să examinăm critic ideile existente privitoare la gospodărie și să accentuăm elementul comun.

Căci, «nimeni — spune Croce — nu reușește să exprime un adevăr decât mulțumită diverselor soluțiuni ale problemei la care se referă»⁴⁾.

Investigațiile noastre le începem luând ca punct de plecare părerea comună.

«Punctul de plecare al întregii filozofii — scrie Fr. Paulsen — este părerea comună. Aceasta se spune despre «desvoltarea cugetărei în colectivitate ca și în individul «luat aparte»⁵⁾.

Tot astfel după părerea lui Durkheim:

«Punctul de plecare al științei sau cunoștinței speculative n'ar putea fi altul decât acela al cunoștinței «vulgare sau practice. Numai după aceea, în modul cum «această materie comună este apoi elaborată, încep deosebirile»¹⁾.

2. După părerea comună cuvântul gospodărie este un calificativ ce exprimă ideea de activitate economică, complex de lucruri și oameni uniți pentru rezolvarea nevoilor casnice.

Astfel L. Șăineanu consemnează termenii:

Gospodin (de origină slavonă) indică ceva care ține de domn;

gospodar, însemna odinioară domnitor, se înțelege azi stăpân de casă;

a *gospodări*, a conduce o casă, și

gospodărie, însemna odinioară administrație, iar azi economia casei, menaj.

Sensul, după cum se vede, e circumscris la casă și administrația ei.

Ceva mai cuprinzător e cuvântul cu flexiunile lui în dicționarul *Candrea*:

«*Gospodar*, om cu stare care are casă, pământ, vite și toate cele trebuincioase, care își administrează bine gospodăria;

gospodărie, avere imobilă a unui gospodar, conducerea, ținerea unei case cu toată îngrijirea necesară, menaj, căsnicie».

Ca observații generale constatăm în definițiile de dicționar amestecul dintre bunuri, oameni și administrație — realități distincte — fără a se arăta ce anume legături le unesc.

Există totuși și în această definiție un element de relație care le apropie, anume este ideea de stăpânire și activitate a unei persoane asupra unor lucruri ce-i aparțin. Acest element trebuie reținut în vederea definițiunii ulterioare. Nici definiția sociologică nu exclude, cu vom vedea, din cuprinsul noțiunii de gospodărie ideea bunurilor și administrației lor. Ea se va deosebi însă prin perspectiva nouă sub care va privi acest complex de oameni, lucruri și activitate.

Obiectul activității gospodărești este cu alte cuvinte complet și specific. El vizează în concret ființe vii și lucruri inerte, fenomen mixt, politic și economic. Căci, în manifestarea externă a tendințelor și impulsivităților sale, omul poate să-și întindă puterile lui asupra indivizilor, ceea ce constituie domeniul politicului. Dar el mai poate să-și îndrepte stăpânirea sa, voința de dominare și asupra bunurilor materiale: terenuri, clădiri, animale; proprii prin exploatare să-i satisfacă nevoile sale variate, în care caz avem de a face cu realitatea economică.

Conceptul vulgar al gospodăriei le cuprinde pe amândouă. Nu se spune oare — ca să luăm un exemplu curent — gospodăria Statului, județului ori comunei acelei activități organizate care se referă la administrația veniturilor și cheltuelilor publice în vederea bunei stări generale a indivizilor guvernați? Dreptul public intern ca și cel internațional se ocupă deopotrivă de oameni și de lucruri.

3. Prin natura și importanța ei gospodăria trebuia să formeze de timpuriu obiect de studiu pentru științele sociale.

Istoriceste privită, ea a fost un prim nucleu de formațiune socială. Logic, ea este elementul ultim la care se poate reduce o unitate socială complexă.

Dată fiind pe de altă parte mulțimea factorilor cari îi condiționează existența, aderențele pe care le are cu

1) Im. Kant: Prolegomene. Cultura Națională, pag. 29.

2) Im. Kant: Op. cit., pag. 27.

3) Em. Durkheim: Regulele metodei sociologice, pag. 71.

4) B. Croce: Elemente de estetică, pag. 13.

5) Fr. Paulsen: Introducere în filozofie, pag. 85.

1) Em. Durkheim: Op. cit., pag. 79.

diversele manifestări ale omului, ce urma să fie studiată din numeroase puncte de vedere: ca realizare a instinctului vital, ca formă a spiritului gregar sau — considerând omul în acțiune față de lucruri — ca raport juridic între această activitate și obiectul ei. Ar fi fost firesc ca mai multe științe să-și dispute studiul ei: biologia, economia politică, dreptul, statistica, ș. a. culminând toate în sociologie. Ori lucrurile nu s'au petrecut astfel.

Științele enumerate excelau — istoricește vorbind — în abstracțiuni. Atunci când aveau să se ocupe de factorul economic în societatea omenească — spre exemplu — se crea un «homo economicus» cu existență universală, detașat de grupările omenești concrete.

Tot astfel politica era arta de a conduce oamenii, oamenii în genere, fără precizarea legăturii lor într-o unitate. Până și în știința dreptului s'a creat noțiunea unui drept natural cu sferă de aplicațiune universală, cu principii imuabile, iar în ce privește dreptul pozitiv, acesta nu a cunoscut normele diferențiate de azi, pentru anumite grupuri sociale: agricultori, industriași, etc.

Nici una din aceste științe, în consecință, nu și-a îndreptat în mod deosebit atențiunea asupra fenomenelor ce se petreceau într-o unitate concretă și redusă cum e gospodăria. Atunci când o făceau — lucrând diferențiat — vom vedea că o priveau unilateral. Ar fi rămas aceasta sarcină sociologiei. Aceasta însă, fiind de creațiune recentă, abia a avut timpul să facă față disputelor cu privire la existența ei ca știință.

Iată, pe scurt, motivul după care, credem noi, studii asupra gospodăriei din punct de vedere sociologic nu se cunosc.

În ce privește preocuparea despre gospodărie a științelor sociale particulare, vom vedea că deși se întâlnește rar, chiar atunci e lipsită de sistematizare.

a) Să începem cu concepțiile economice ale gospodăriei. În acest scop cată să dăm câteva lămuriri în prealabil.

Cele două elemente morfologice componente ale gospodăriei, adică persoanele (alcătuit în majoritatea cazurilor familii) și lucrurile (patrimoniul colectiv) au făcut să oscileze părerile economiștilor. În preocupările lor aceștia își îndreptau atenția fie asupra unuia din elemente, fie asupra celuilalt. Neputând elimina pe nici unul din ele, le subsumau, reducându-le la un principiu superior care să le înglobeze. Acest principiu în care ambele elemente se absorb, coexistând, dar confundându-se, nu e altceva decât activitatea, izvorind din raportul oamenilor cu lucruri întru îndeplinirea nevoilor.

În cursul de economie politică al D-lui profesor A. Bazilescu se poate vedea cum se oglindește noțiunea de gospodărie în concepția economiștilor.

Printre formațiunile economice colective, D-sa definește familia: «un organism economic de consumație». În această concepție se pune accentul pe elementul uman ale cărui nevoi biologice le au în vedere. Fenomenul consumației prezentat ca o caracteristică a grupului omenească exclude principală ideea de producție și deci de bunuri acumulate în vederea unei activități. Numai că autorul singur aduce o restrângere imediată generalizării sale:

«Trebuie — spune D-sa — să facem excepție pentru familiile de agricultori din multe ținuturi, unde familia continuă să fie un organism comunist de producție, unde toți membrii familiei lucrează pe un petec de «pământ» 1).

De astădată lucrurile nu mai sunt neglijate, iar consumația nu mai e singura caracteristică a acestui grup.

1) A. Bazilescu: Principii de economie politică, pag. 73, vol. I.

Alături de ea se recunoaște deci și existența activității productive, care, vom vedea mai departe, face ca familia să dobândească o structură nouă devenind gospodărie.

Lucrarea pe un petec de pământ implică o mulțime de alte activități a căror natură distinctă e determinată de acest raport specific al omului cu pământul, cu animalele și uneltele. Dar fenomenele acestea adiacente nu interesează economiștii, ci pe alți cercetători. Asupra lor vom reveni.

Nu trebuie să nedreptățim totuși pe economiști deoarece și în rândurile lor a început să se întrevadă caracterul complex al familiei de producție. Se face de sigur o greșală când se crede că prin intervenția acestui singur element, producția, ia naștere imediat gospodăria. În realitate aceasta cuprinde și elemente eterogene.

Reprezentantul acestei concepții este economistul rus Ciajanov. Făcând distincție între oameni și restul angrenajului presupus într-o activitate economică, citatul autor consideră familia ca un subiect al gospodăriei, sau «aport de muncă în gospodărie».

Există desigur între elementele componente o erarhie: «oamenii vii și activi sunt elementul organizator și creator al fiecărei economii, iar familia și raporturile decurgând din ea să fie elementul unei gospodării fără salariați».

Reprezentând noua concepție a economiei deschise după părerea economistului rus, gospodăria ar fi o formațiune defectuoasă: «familia ce nu întrebuințează munca sa salariată cum e cazul în gospodărie — imboldul principal la muncă zace în nevoia de a satisface trebuințele consumatorilor ei».

În rezumat, observăm că în această înțelegere mai complexă se recunoaște existența activității productive în gospodărie. În raportul oameni-bunuri, agentul creator e cel dintâi organizat în familie.

Intrucât munca salariată, caracteristică întreprinderilor, ar fi superioară muncii lipsită de remunerație din gospodărie, unde se au în vedere numai nevoile de consumație ale grupului familiar, e o problemă care cade alături de studiul nostru. Nu neglijăm însă existența ei și concluziile acestui studiu fără a o viza, o încadrează.

b) În cadrul aceleiași concepții științifice a gospodăriei trebuie să vorbim de o altă înțelegere a ei din punct de vedere *statistic-demografic*. Acest nou punct de privire este important mai ales întrucât se preocupă de structura numeric-biologică a grupului uman din gospodărie. Izvorită din necesități practice, în special de ordin politic, demografia își dovedește utilitatea cu ocazia aplicării sale la realitățile sociale. De aceea în loc să cităm părerile diverșilor doctrinari, socotim că e suficient să ne referim la aplicațiunea științei și anume la operațiunea de recensământ ce s'a făcut la noi în țară în iarna anului 1930. Desprindem din instrucțiunile ce însoțesc formulele date pentru complectare recenzorilor:

«Orice gospodărie (menaj, casă sau familie) cuprinde toate persoanele cari, unite sau nu prin legături de familie, locuiesc în aceeaș casă și duc laolaltă un trai «comun».

Și mai departe:

«O gospodărie poate fi compusă dintr'o singură persoană, chiar dacă această persoană locuiește într'o casă «cu alte gospodării, dar nu duce o viață comună cu nici «una din ele».

Ce concluzii se pot trage din analiza acestor instrucțiuni?

Cată a se sublinia mai întâiu confuzia ce se face și aci între diversele forme de conviețuire, (menaj, familie, gospodărie) care constituiesc tot atâtea realități distincte.

Explicația acestei confuziuni este firească; prin instrucțiunile reproduse nu s'a urmărit un scop teoretic. Reținem însă ideea că în această concepție există unități de trăire, contând socialmente, fără a fi constituite în familie.

4. Părerile enumerate până aci înfățișează gradul de înțelegere al gospodăriei ca fenomen social. O înțelegere sistematică și unitară a ei nu există, deși multe din aspectele și funcțiunile sale au fost și sunt cercetate.

Institutul Social Român s'a oprit din primul moment pe teren la examinarea gospodăriei sub toate aspectele ei, ca existență autonomă. Au avut loc astfel numeroase discuții cu privire la definirea naturii gospodăriei. Cei ce se interesează de modul cum au decurs și evoluat discuțiunile, găsesc toate desbaterile problemei în dările de seamă ale ședințelor din arhiva monografică. Sunt necesare totuși câteva informațiuni sumare.

Cercetarea sociologică la teren este sistematizată și ordonată după un plan anumit. În primul rând cercetarea obiectului, realitatea socială, nu se face în ansamblu, ci fragmentar sau pe categorii de elemente ale întregului. Sunt studiate aparte fenomenele de cauză, de manifestare, relațiile, procesele înăuntrul unei unități sociale cum e satul. Subunitățile componente sunt cercetate distinct în raport cu unitatea totală.

În al doilea rând cercetătorul — deși pregătit pentru înțelegerea structurală a socialului — trebuie să aibă și o competență de specialitate.

Sunt, anume, unii cercetători pregătiți mai ales în domeniul economic, alții în cel juridic, etc. Cercetătorii grupați într-o anumită ramură a socialului formează «o echipă». Rezultatul muncii pe echipe se unifică în redactările materialului strâns.

Cu toată specializarea cercetătorului în ordini științifice distincte, există obligația ca — urmând un plan și un chestionar — să întocmească studiul complet al unei gospodării. Se înțelege că ori de câte ori, confruntat cu realitatea, planul apăsese incomplet, cercetătorul putea și era dator să-i aducă modificări, suprimând sau adăugând după împrejurări locale anumite elemente.

Studiul gospodăriei trebuia să fie însoțit de concluziunile sociologice pe care fiecare le degaja după măsura cunoștințelor și puterea de analiză. Din concluziunile sociologice ale diverselor tipuri de gospodării s'au născut mai multe controverse.

Prima controversă s'a ivit cu ocazia întrebării dacă gospodăria constituie un cadru sau o manifestare. O parte din monografiști — printre cari se găsea și dl *D. Amzăr* — susțineau că noțiunea de gospodărie implică ideea unui înveliș material ce acoperă un conținut de viață socială restrânsă. În acest înțeles noțiunea de cadru diferă de cea încetățenită în sistemul de sociologie al d-lui *Prof. Gusti*, după care prin cadru se înțelege un ansamblu de factori omogeni ce condiționează viața socială.

Alții susțineau, dimpotrivă, că gospodăria n'ar fi altceva decât o manifestare. Și cum manifestările sunt și ele de esențe diferite, unul dintre susținători, d-l *Em. Buznea*, cerea să demonstreze natura economică a gospodăriei ca manifestare având familia ca substrat.

N'a lipsit nici soluția intermediară. Ea a fost propusă de d-l *H. Stahl*, care, privind realitatea sub unghiul istoric, era de părere că gospodăria a fost la început o manifestare, dar a devenit ulterior cadru și aceasta e înfățișarea ei actuală.

Este de reținut din toate discuțiunile părerea d-lui *Buznea* că agentul creator, factorul gospodăriei, e familia și că numai manifestările economice constituie gospodăria.

Socotim însă acest punct de vedere greșit și flagrant contrazis de realități. În primul rând s'au văzut gospodării întemeiate nu de o familie, ci de o singură persoană, fie bărbat celibatar, fie femeie necăsătorită sau văduvă, unde membrii familiei sunt înlocuiți prin salariați.

În al doilea rând se nesocotește structura complexă a gospodăriei și funcțiunile ei pe cât de multiple, pe atât de variate.

O altă controversă enunțată mai sus, cu privire la care au avut loc de asemeni discuțiuni, a fost aceea dacă gospodăria constituie o unitate.

În primul moment — la Runcu în 1930 — această problemă a rămas nesoluționată, continuând a rămâne ca atare și în ședințele de seminar de la București. La Cornova în 1931, reluându-se problema, șefii de echipă de astă dată, după mai multe discuțiuni, au ajuns la o concluzie împărțită unanim.

Astfel s'a adoptat următoarea definiție și mod de înțelegere al gospodăriei, consemnat în îndreptarul metodologic pentru cercetarea ei.

«Gospodăria poate fi studiată din punct de vedere al științelor sociale particulare și din cel al sociologiei ca știință a ansamblurilor».

«Tratarea sociologică a gospodăriei se deosebește de tratările parțiale (economice, juridice, etc.) prin faptul că socotește gospodăria ca o unitate socială, deci ca un ansamblu autonom al tuturor manifestărilor condiționate de cele patru cadre. Științele particulare tratează un singur aspect al unității. Sociologia studiază unitatea în toată complexitatea ei, urmărind paralelismul dintre toate manifestările și gradul de integrare al elementelor în totalitate».

Prin adoptarea acestei înțelegeri sociologice a gospodăriei, au luat sfârșit controversele arătate mai sus. Tot odată s'au întregit și accepțiunile diverse ale noțiunii înfățișate de limbajul comun și de științele sociale.

De acum înainte problema gospodăriei reclamă o nouă înțelegere și o nouă fundamentare. Aceasta înseamnă că nu mai suntem ținuți de prezentările ei parțiale, ci trebuie să subsumăm toate părerile unei concepții de ansamblu care să înglobeze și să unifice toate înfățișările unilaterale.

Am putea exprima în mod plastic destinul acesta ca o înfățișare a unei construcții vechi ce urmează a fi dărâmată ca neîncăpătoare. Noua clădire trebuie să fie arhitectonică și cuprinzătoare. În știință însă materialul vechi nu se aruncă, ci se prelucrează.

«Deoarece cunoștința, spune Im. Kant, e în continuu progres, nu putem evita ca unii termeni deveniți clasici și transmiși încă din timpurile copilăriei științifice, să nu dea naștere la confuzii cu sensul cel mai vechi.

«Metoda analitică, întrucât este opusă celei sintetice, este cu totul altceva decât o colecție de propoziții analitice; ea înseamnă numai că pornim de la obiectul pe care îl căutăm ca și cum ar fi dat pentru a ne ridica la condițiile și posibilitățile lui»¹⁾.

Lucrul acesta înțelegem să-l facem și noi în paginile ce urmează.

CAP. II. — Substratul material în morfologia gospodăriei

1. Am analizat până acum, în mod pur formal, noțiunea de gospodărie. Mai bine zis, am căutat să vedem care este corespondentul logic, înțelesul pe care ni-l dă

1) Im. Kant: Prolegomene, pag. 43.

acest cuvânt. În fond toată operațiunea se reduce la un drum parcurs dela acest instrument de circulații «flatus voci» până la concept. Iar limitele acestuia le-am văzut până unde se întind și se restrâng.

Ne rămâne să străbatem a doua etapă, distanța dela idee la obiect, «ad-rem». Scopul acestei cercetări este destul de evident: urmează să confruntăm și să verificăm conținutul noțiunii în realitate, reliefând și proiectând în lumina cunoștinții elementele componente.

Sunt însă mai multe unghiuri și perspective din care poți privi științificește un lucru; există în special un punct de vedere «exterior», necesar și prealabil oricărei cunoștințe. Fundată pe empirism, această investigație se mărginește la aparența sensibilă a realităților concrete.

«Știința pentru a fi obiectivă trebuie să plece nu dela «concepte care s'au format fără de ea, ci dela senzație. «Datelor sensibile le trebuie să le împrumute de-a-dreptul «elementele definițiilor sale»¹⁾.

Într-o cercetare monografică acest procedeu este im-
perativ.

«Monografia sociologică va trebui să cerceteze odată «exterior și să explice cauzal fenomenele, apoi funcțional «și în sfârșit interior prin găsirea înțelesului»²⁾.

De altfel această procedare coincide și cu treptele culturale ale cunoașterii. În primele faze ale omnirii cunoașterea se mărginește la realismul naiv care consideră obiectele așa cum sunt înfățișate direct simțurilor.

Constatarea aceasta e confirmată și de accepțiunile întâlnite asupra noțiunii de gospodărie. Din analizele de până acum ideea de gospodărie cuprinde câteva elemente de ordin pur concret: oameni, casă, pământ și vite prinse într-o singură relație. Vom stărui ceva mai târziu asupra naturii acestor relații, deocamdată urmează să lămurim o primă uedumerire care apare între înțelesul noțiunii de societate și al celeia de gospodărie.

Sunt aceste două noțiuni concordante sau se exclud? S'ar părea că noțiunea de societate presupune legături mentale inter-umane, nu și legături materiale sau raporturi între oameni și lucruri. Gospodăria care apare ca o legătură între oameni și lucruri, după cum văzurăm că este concepută în mod vulgar, ar mai fi în acest caz o societate?

«Animalele nu intră în conviețuirea socială, nici lucrurile» conchide D-I Herseni, analizând elementul convețuirii umane în societate.

Există totuși și alte păreri recunoscute de însuși d-I Herseni mai departe.

«Intradevăr, unii sociologi; Rumpf, Schmalembach, concep ca relație socială și raporturile omului cu lucrurile»³⁾.

În acelaș sens se pronunță și sociologul francez citat de noi.

«Pe lângă indivizi lucrurile sunt și ele elemente integrante ale societății. «E drept că numai indivizii sunt singurile ei elemente active».

Același autor plecând dela premiza exprimată mai sus, după ce recomandă că «trebuie să studiem societatea în aspectul său exterior» facem următoarea precizare:

«Considerată astfel, ea ne apare ca o masă de populație de anumită densitate, așezată pe pământ într'un «anumit fel, împrăștiată în sate sau concentrată în orașe,

«ocupând un teritoriu mai mic sau mai mare, așezată «față de mare sau de țările învecinate într'un anumit «raport, parcursă de cursuri de apă sau de căi de co-«municații cari țin locuitorii în legătură mai mult sau «mai puțin strânsă. Acest teritoriu, aceste dimensiuni, «configurații, compoziția populației care se mișcă pe su-«prafața solului, constituie substratul ei. Și după cum la «individ viața psihică variază după compoziția anatomică «a creierului, tot astfel fenomenele colective variază după «substratul social. E loc astfel pentru o știință socială «care să facă anatomia societății și fiindcă o astfel de «știință are ca obiecte forma exterioară a societății, pro-«punem să se numească morfologia socială. Morfologia «nu trebuie să se oprească însă la o analiză descriptivă, «ci ea trebuie să și explice»⁴⁾.

Constatarea aceasta exprimată cu titlul de generalitate poate fi restrânsă în cadrul problemei noastre, fiind găsită de unii cercetători valabilă și pentru gospodărie.

«În sistemul primitiv al dreptului roman, unitatea «socială nu era individul, ci un grup de oameni orga-
nizați în gospodării».

«La început când organizația gentilică are încă rădăcini «în stat, această unitate este ginta cu comunismul ei «primitiv, cu structura ei unitară, cu capul ei, — un fel «de sachem irochez — un reprezentant fără putere reală».

«Cu timpul, înaintând procesul de diferențiere, ginta «se fracționează în familii, în fruntea cărora se ridică un «pater familias».

«Dar unitatea socială cu o personalitate juridică proprie «și reală, rămâne tot un grup de indivizi organizați în «gospodărie. Și lucrurile sunt aci strâns legat între «oameni ca o consecință a comunismului primitiv»⁵⁾.

Pe baza acestor observații și constatări se poate spune că definiția gospodăriei, așa cum se desprinde din accepțiunea vulgară și a științelor sociale particulare nu contrazice noțiunea de societate în genere. Iar elementele ce se degajează din analiza primelor definiții ale gospodăriei sunt constitutive și implicite realității sociale.

1. Denumite în ansamblu de către Durkheim «mediu intern», elementele componente ale societății se împart în două categorii: lucruri și oameni.

«În adevăr, elementele care compun acest mediu «sunt de două feluri; sunt lucrurile și persoanele. Printre «lucruri trebuie să înțelegem pe lângă obiectele materiale «care sunt încorporate de societate, produsele activității «sociale anterioare, dreptul constituit, obiceiurile stabilite, «monumentele artistice, etc.»⁶⁾.

În acesta există totuși o erarhizare.

«Dar e vădit că nici dela unele și nici dela altele «nu poate veni imboldul care hotărăște transformările «sociale, căci ele nu ascund nici o putere motrică. De «sigur se cuvine să ținem socoteală de ele în explicările «încercate. Ele apasă e drept cu oarecare greutate asupra «evoluției sociale a cărei iuteală și direcție chiar se «schimbă după ceea ce sunt ele; dar ele nu au nimic «din ceea ce este trebuincios spre a se pune în mișcare. «Ele sunt materia la care se aplică forțele vie ale so- «cietății, însă nu desprind prin ele înșile nici o forță vie. «Rămâne deci ca factor activ mediul uman propriu zis».

(Va urma).

ADRIAN G. NEGREA

1) Em. Durkheim: op. cit., pag. 78.

2) Tr. Herseni: Monografia sociologică pag. 32 (ediția de seminar, 1930).

3) Tr. Herseni: Realitatea socială, pag. 30.

4) Em. Durkheim: De la méthode dans les sciences...

5) C. Stere: Evoluția noțiunii de persoană în drept.

6) Em. Durkheim: Regulele metodei sociologice, pag. 131.

Să se dea Ardealului o bancă de scont și emisiune

Congresul economic dela Cluj n'a avut până acum nici un rezultat. A dat, e drept, o impunătoare dovadă a solidarității noastre ardeleni. Am arătat că în problemele mari știm să fim una. Dar aceasta n'a emoționat, decât trecător, pe cei vizafi. Guvernul a promis ceva, fără să facă nimic. Banca Națională nici n'a promis, nici n'a făcut nimic.

Suntem ajunși, în felul acesta, pe o linie moartă. Era de prevăzut, că vom ajunge aici. Creditul unei provincii nu este o problemă de meschină bucătărie bancară. Este o problemă de stat, de o importanță capitală. Nu se rezolvă cu «suplici» și cu smerite apeluri la «iubirea creștinească» a oamenilor de stat.

Actuala criză monetară este produsă de anumiți factori arbitrari. Înălțurarea acestora nu se poate face decât prin procedee de forță. Nu ne gândim la procedeele de forță la cari ar putea să recurgă o țară, sau chiar și numai o provincie în plină revoltă. Ne gândim numai la procedeele pe cari va fi silit să le aplice statul sub presiunea implacabilă a crizei economice.

Sanarea sau micșorarea actualiei crize monetare e în funcțiune de conduita Băncii Naționale. E singura noastră bancă de scont și emisiune. Ea n'a dat dovadă, că vrea și că înțelege să-și îndeplinească marele rol ce trebuie să-l aibă în viața economică a țării. În activitatea ei se pare că e condusă aproape numai de speculațiuni bancare. În linia preocupărilor ei nu intră nici considerațiuni de stat, nici naționale. Ea nu a inițiat și nu a subvenționat nici o operă de refacere economică sau culturală a țării. Meritele ei din trecut nu i le trage nimeni la îndoială. Cu banul ei a ajutat la crearea unei economii naționalizate în vechea Românie. Postulatele vremilor de azi sunt însă mai mari. Azi nu ne mai putem mulțumi numai cu eticheta falsă a unei naționalizări de suprafață. Trebuie să întemeiem o economie și o cultură în toate încheieturile ei. Aceasta nu se poate decât cu banul pus larg și neprecupețit la îndemâna tuturor factorilor vieții noastre economice.

Nu poate și nu vrea s'o facă aceasta Banca Națională? Atunci statul e obligat să intervină. Sunt două căi de soluționare:

- 1) transformarea actualiei Bănci Naționale într-o instituție de stat;
- 2) acordarea privilegiului de emisiune unei bănci din Ardeal. Adecă: întemeierea unei bănci de scont și de emisiune în Cluj, care să facă singură operațiuni de scont pentru întreaga provincie.

Infuițarea unei bănci de stat între împrejurările actuale, se pare foarte grea. La baza actualului nostru regim bancar stă doctrina liberalistă. Statul a dat monopol de emisiune Băncii Naționale. Ea e singura bancă ce are acest formidabil privilegiu. Rezultatele sunt cele urmărite și dorite de liberalism. S'a creat la noi, ca la fel în toate țările capitaliste, o oligarhie a banului, cu nediscutată egemonie în viața noastră politică și economică. În industria mare s'au creat tot atâtea fortărețe aproape inexpugnabile. Sub un astfel de regim interesele generale ale statului și ale claselor sociale de jos au fost ignorate și aproape uitate. Banca Națională e banca de afaceri a unei minorități dominante.

Oare această minoritate va permite desfuițarea sau și numai slăbirea Băncii Naționale? Va trebui mult curaj și multă tărie partidului care va face aceasta. Drumul spre această epocală realizare e lung și primejdios. Va trebui schimbată întreaga structură a actualului nostru regim economic. Numai într'un angrenaj nou, temeinic schimbat, va putea o bancă de stat să-și îndeplinească marea misiune de refacere a vieții economice. Intre împrejurările date ne vine cu greu să credem că ar putea să corespundă menirii sale. Sub regimul nostru pseudodemocratic i s'ar ridica în cale piedici aproape insurmontabile din partea oligarhiei financiare și a partidelor politice. De aceste piedici își dă seama marele economist francez Charles Gide, când vorbește de Franța. Că ce ar fi la noi, ne putem închipui.

Infuițarea unei bănci de stat se pare, tocmai din acest motiv, aproape imposibilă. Numai un regim economic schimbat ne-ar putea-o da. Deocamdată stăm departe de așa ceva. Trebuie să alegem calea mai ușoară de realizat între împrejurările date.

Să se înființeze o Bancă de scont și de emisiune pentru Ardeal.

O astfel de bancă s'ar putea înființa fără nici o jertfă bănească din partea statului, sau cel mult, ar participa la capitalul social cu procentul cu care a participat la Banca Națională. Capitalul social ar putea fi acoperit integral de către publicul și băncile românești din Ardeal. Statul va trebui să acorde acestei bănci privilegiul de emisiune. Il are o bancă. Pentru ce nu ar putea să-l mai aibă și alta? Statul ar fixa în cazul acesta, procentul fondului de rezervă și maximum de emisiune al biletelor în circulație.

O astfel de bancă avem convingerea, că ar soluționa repede și radical criza monetară a Ardealului. Ar fi, în aceeaș vreme, mijlocul cel mai eficient pentru consolidarea economică și culturală a Ardealului românesc.

Ardealul își are problemele lui speciale. El formează o unitate geografică și economică total deosebită de a celorlalte provincii. Numai acei cari cunosc acest specific, numai acei cari trăiesc în climatul economic și cultural al acestei provincii pot să dea acestor probleme soluțiile potrivite. Statul trebuie să salveze și să consolideze Ardealul prin munca și prin colaborarea economică și spirituală a ardelenilor.

Intr'o bancă de emisiune s'ar îmbina norocos acțiunea statului cu colaborarea regiunii.

Pentru Ardealul românesc nu s'a făcut de către marea finanță românească aproape nimic.

Ardealul trebuie întărit. Pentru înjăptuirea acestui ideal nici o jertfă din partea statului nu poate fi prea mare.

Refacerea Ardealului trebuie să treacă prin voința și prin munca noastră a Ardelenilor. Acesta trebuie să fie principiul de bază în programul activității de refacere economică și culturală a Ardealului. Congresul economic trecut n'a avut nici înțelegerea, nici răgazul să fixeze acest program. Va trebui să-l fixeze un viitor congres. Pe acesta îl cere opinia publică cât mai repede. Mai puțin spectaculos, dar mai precis în postulate și mai energic în gesturi.

O minune în Franța de după război: refacerea regiunilor distruse¹⁾

D-l Robert Ficheux²⁾ a vorbit în cadrul unui ciclu de conferințe despre o dramă aproape necunoscută la noi.

O conferință împărțită în patru acte, ca patru fresce cari ar rezuma o lungă și complicată istorie.

Înainte de a se trece la desfășurarea dramei și-a ținut ca o datorie a lui de francez să împărtășe anumite păreri cari persistă în conștiința multora fie din ignoranță, inconștiență sau din cauza unei anumite prese ostilă Franței și care o înfățișează în culori foarte sumbre, invocând denatalitatea ei, lipsa de modernism, conservatorismul ei exagerat, comparând-o cu alte țări cari lasă impresia a fi mai tinere și mai pregătite pentru viitor.

Voi căuta să redau în rezumat această evocatoare pagină de istorie.

Scena: O regiune din Nordul și Estul Franței, unde interesează mai mult decât orice descriere a peisajului, omul și munca lui. Cortina se ridică pentru a se vedea o regiune din nordul Franței. Acolo se găseau adunate toate felurile de bogății: bogății naturale, cărbuni, fier, fosfate, sare, etc. un sol devenit fertil prin munca seculară, a generațiilor de țărani, adevărați ocași ai pământului: căi de navigație numeroase, râuri navigabile, canale, drumuri, căi ferate; poziție la o încrucișare importantă a lumii; o populație numeroasă și prolifică; în fine este în această regiune un vârtej halucinant de activitate și muncă, nu numai pentru Franța ci pentru întreg globul pământesc. Verhaeren redă într-o frumoasă poezie contrastul dintre viața de iad a regiunii industriale și frumusețea regretată a pădurilor și câmpiilor. Producțiunea acestor regiuni în raport cu producțiunea întregii Franțe este enormă. Bogăția acestor regiuni, înainte de război era reprezentată în cifre fantastice.

1) Conferință ținută în cadrul unui ciclu, organizat de liceul «A Mureșeanu» din Dej în cursul anilor 1934-35-36. A avut loc în 30 Noembrie 1935.

2) R. Ficheux este originar din Nordul Franței, a făcut studiile universitare la Sorbona; în 1921 a fost ales de profesorul E. de Martonne ca să fie asistentul lui timp de opt luni cât a făcut un curs de geografie la Cluj și o serie de cercetări geografice în țara noastră. În 1924 R. Ficheux a fost numit la Institutul Francez de Inalte Studii din București. În 1927 a fost rechemat în Franța, fiind numit ca profesor de geografie la liceul din Valenciennes. Acolo a înființat o societate de geografie în cadrul căreia a ținut mai multe conferințe despre România; tot așa a fost invitat în diferite orașe din Franța, Belgia și Olanda unde a conferențiat despre diverse probleme ale vieții românești.

În 1928, după un raport al regretatului Profesor Gh. Vâlsan, a fost distins cu Marele premiu «Regele Ferdinand» și în 1934 Majestatea Sa Regele Carol II i-a acordat «Meritul Cultural». Acum este delegat de Institutul Francez din București conferențiar la Facultatea de Științe din Cluj unde predă un curs de climatologie și morfologie. Articolele publicate până acum de R. Ficheux se referă aproape toate la morfologia munților Apuseni; de pildă: *Les niveaux de base pannoniques dans le massif du Bihor. — Terrasses et niveaux d'érosion dans les Munții Apuseni — Le bassin de Beiuș. — Remarques sur le réseau hydrographique du Bihor setentrional. — Munții Apuseni în Volumul jubilar al Transilvaniei — iar în afară de articolele acestea de specialitate a dat studii ca: *Paysages de France et de Roumanie. — Villages de France et de Roumanie. — Târșul de fete de Gâina — Turismul în România*; și vor apare în curând două studii asupra «*Azurului din Munții Apuseni*» și «*Moșii*», deasemenea a publicat diferite articole în *Enciclopedia Italiană* asupra câtorva orașe din România.*

Al doilea act din dramă: *Războiul*. Armatele germane au pornit năvalnic înspre Paris, dar cu toată declanșarea lor ca lava unui vulcan, au fost oprite la Marna «datorită înainte de toate soldaților francezi și pe urmă geniului militar al generalilor Joffre și Gallieni: în fine «cursul spre mare» și urmează stabilirea frontului pe o zonă de 50-150 Km. lățime.

D-l Ficheux vorbește de grozavele suferințe ale soldaților și populației civile; în gândirea lui nu este nici o ură, numai contra războiului care a făcut atâtea victime și ruine, lucru care îl ilustrează prin citirea versurilor Episcopului Julien, din Arras:

«Vous qui passez en pèlerins près de leurs tombes,
Gravissant leur calvaire et ses sanglants chemins,
Ecoutez la clameur qui sort des hécatombes:
Peuples soyez unis, hommes soyez humains»

versuri cari au fost gravate la intrarea cimitirului național francez Notre-Dame de Lorette.

Ocupația acestor regiuni ale Franței a fost atât de lungă că dușmanul a avut timp ca să curețe tot ceiace forma bogăția și concurența din zona de Nord-Est, prin evacuarea științifică și sistematică în Germania a uzinelor, produselor și utilajului minelor, muzeelor, etc. Zona pustiită putea fi comparată ca o plajă a mării, unde valurile prin fluxul și refluxul lor ajung să erodeze rocile cele mai tari făcându-le să dispară cu totul. Totul acum apărea ca pustiirea jalnică provocată de un cataclism apocaliptic,

Al treilea act, după 48 luni de război. D-l Ficheux ne dă preciziuni de necrezut asupra devastărilor: din 4.490.000 locuitori cari se aflau în zona ocupată, 2.600.000 au dispărut: din 4.727 comune 620 au dispărut complet depe suprafața pământului, 1337 sunt numai ruine informe, n'au rămas decât 423 intacte. Din 700.000 de case, 347.000 sunt complet distruse. La Reims din 17.000 de case cu cari se mândrea în 1914 orașul încoronării regilor francezi, n'au mai rămas intacte decât 17; multe monumente artistice și istorice au fost dărâmate de obuze. Spectacolul jalnic al acestor case unde apar urmele unor amintiri și unor intimități familiare acum distruse este de nedescris. Tot așa au fost distruse 22900 uzine, 200 puțuri de mine au fost inundate, scufundate sau făcute de neutilizat. Au fost distruse 58.697 km. de drumuri, 7985 km. de căi ferate, 1621 km. de canale, 6000 poduri. Foarte mari întinderi de pământ au fost răscolite la mari adâncimi de formidabilele explozii cari au avut loc în aceste regiuni; cea mai grozavă luptă s'a dat pe sub pământ; din ambele părți se săpau tuneluri până sub tranșeele inamice care erau apoi aruncate cu dinamită în aer. În unele părți solul arabil a dispărut pentru totdeauna; izvoarele au dispărut sau sunt otrăvite de cadavrele sau otrăvurile puse de inamic; peste 1.000.000 de animale au fost pierdute. Nu mai sunt canalizări de apă, gaz, electricitate. În multe localități au fost distruse arhivele comunale și notariale, așa că viața administrativă a fost pusă într-o situație foarte grea.

În fine urmează refacerea regiunilor distruse de război, lăsată la inițiativa particulară sau a multor cooperative. Refacerea avansează repede ca într'un furnicar răsturnat. Se dau indemnizații la toți cari se reintorc în regiunea

devastată; se face astuparea și nivelarea a 333.000.000 mc. de teren răscolit de tranșee și de explozii: se procedează la curățirea de obuze cari n'au explodat, a 373.000.000 mp. de teren; deplasarea a 72.000.000 mc. de dărâmături din satele și orașele distruse, ca să se poată reface casele pe un teren curățat de ruine. S'au format 3.000.000 de dosare particulare unde fiecare familie a arătat despăgubirile ce i-se cuvine. Aceste dosare au fost foarte greu de alcătuit din cauză că toate arhivele au fost distruse; a trebuit să se conteze pe declarațiile celor cari urmau a fi despăgubiți și pe declarațiile marturilor. Franța a plătit aceste despăgubiri nu cu prețul din 1914, ci cu cel de după război, adică cu mult mai scump.

Au trebuit să se pună din nou în cultură, 1.900.000 ha, să se refacă tot cadastrul acolo unde granițele moșiilor au fost distruse de obuze. Reconstituirea orașelor a întâmpinat piedici imense. Guvernul a luat măsuri spre a «rembrer» adică a concentra proprietățile prea mici pentru o exploatare rațională, spre a moderniza circulația și igiena. Această acțiune de refacere a avut să lupte cu toate procesele ce s'au legat de aceste transformări, cu rezistența spiritului conservator al țaranului francez; rezistență opusă mai cu seamă noutăților arhitectonice, și în special contra transformărilor aduse de americani (mare parte dintre lucrările de construcție și arhitectură au fost concesionate unor societăți americane) care schimbau prea mult planul gospodăriilor țărănești, fără să țină seama de experiența seculară și tradiția țaranului francez. Orașele muncitorești s'au schimbat radical, în conformitate cu ultimile dorințe de confort, igienă și estetică. Această refacere a născut o complexitate de probleme cari cereau grabnică rezolvare. Spiritul francez, clar prin excelență, care știe să sesizeze cele mai dificile probleme a reușit să realizeze și această unică experiență—in felul ei.

Această refacere a costat peste 100 miliarde de franci aur, repartizate: 80% pentru particulari și 20% pentru instituții de stat: primării, școli, biserici. etc. Datoria aceasta a căzut aproape întreagă pe statul francez, astfel

se explică dificultățile actuale financiare. Dar refacerea era în primul rând o datorie sfântă în favoarea populației care a avut atât de suferit în timpul războiului, și o datorie națională ca să refacă cât se putea mai repede ramura cea mai însemnată a industriei franceze, ca astfel clientela străină să nu fie scăpată înspre alți furnizori, în fine ca să nu rămână prea mult timp Franța cu o rană, gravă, pe trupul ei, care ar fi în detrimentul întregii dezvoltări a țării. Costul acestor refaceri grevează și azi imens bugetul Franței.

Reamintirea aceluia cataclism care a fost războiul mondial —cu imensele lui pierderi materiale (calculate și necalculate) și cu pierderile morale incalculabile,—naște teama zilei de mâine: pune în îngrijitor semn de întrebare. Ce va fi în viitor? Sufală un vânt întunecos, amenințător: popoarele au început să fie prinse din nou de fiorul jocului morții. Fabricile de armament desfășoară o activitate tot mai febrilă, relațiile dintre popoare devin tot mai încordate. După perdeaua întunecoasă a neînțelegerii dintre națiuni domnește zeul Marte mai fioros decât oricând. N'au trecut nici două decenii dela Marele Război și a început să apară sinistru semne prevestitoare ale unui nou cataclism.

Dacă din buna stare materială a lumii dinainte de război s'a ajuns la crizele și desechilibrurile de azi și dacă solida structură morală antebelică s'a inclinat în balanța vremii, dând tristul tablou de azi, ce va fi după un nou război?

În ori ce caz eforturile Franței de a împiedica războiul vor fi, în mare parte determinate de amintirea celui mai zguduitor act al istoriei contemporane care pe pământul ei s'a desfășurat, lăsând răni adânci, răni a căror cicatrizare nu se va putea face într'o viață de om. Va trebui să se succedă multe generații ca valul uitării să acopere cimitirul de ruine din Nord-Estul Franței.

Fi-vor încununare de succes aceste eforturi ale Franței?

ALEXANDRU TOHĂNEANU

Insemnări Muzicale

DESPRE MUZICA DE JAZZ

Muzică de jazz se poate fabrica după voie, chiar la comandă. Ea nu are putere de inspirație propriu-zisă, cum nu este nici o modelare a unui conținut, a unei valori muzicale. Singurul principiu, baza de existență a acestei muzici, importate de la negri, este surpriza, variațiunea neasteptată, grotescul și ritmul muzical predominant, cu accentele-i caracteristice, chiar ciudate.

Jazz n-a însemnat, cum nici pe viitor nu va însemna muzică de conținut, ci un frapant belșug sonor, cu ritmuri artistice, construite, adică o muzică de cabaret, care amuză.

Jazz-ul este un product al civilizației postbelice. Imbrăcat în forma dansului muzicii ușoare (de operetă), are și astăzi efect pe parchetul de dans. Fox, Charleston, Tango, Black Botton, Rumba, sunt dansuri inundate

de elementele muzicale exotice.

Compozitorii europeni, fie de orice naționalitate, le creiază cu predilecție. (La noi, în România, tango-ul e de preferință).

În cele mai multe cazuri aceste dansuri sunt chiar în detrimentul standardului muzical «modern». În timpul din urmă jazz-ul, devenit manieră, ne servește, câte odată, la o inspirație instrumentală, ne dă o nouă improvizație tehnică, un culorit și un ritm nou, interesant. În apus aceste avantaje tehnice sunt folosite cu multă competență în muzica serioasă. Însăș vitalitatea ce o are asupra ritmului, a făcut din melodia jazz-ului, un element utilizabil instrumentației moderne. Chiar mai mult. A creiat noi instrumente. Astăzi saxofonul, acordeonul, cum și instrumentele de perfecție ale jazz-ului sunt folosite atât

în simfonii, cât și în opere. Le găsim chiar și la un Richard Strauss, fără a mai aminti de modernității francezi, ruși, sau de atonalii berlinezi.

Considerând evoluția instrumentației, reoglundită în compozițiile lui Strawinski, Alban Berg, Krenek, Hindemith ș. a., vedem că muzica de jazz nu înseamnă numai o analiză tehnică, ci chiar un instinct pentru a lua o decizie în deprinderea unui nou limbaj muzical, în al cărui dicționar găsim elemente tot atât de ciudate ca și în muzica jazz-ului existent.

Viitorul ne va arăta dacă jazz-ul a fost numai dăunător progresului muzical european, sau dacă în epoca sa de tranziție n'a contribuit și cu ceva bun, ca o reînnoire, o influență revoluționară asupra muzicii, dar mai ales asupra instrumentației moderne.

FILARET BARBU

A murit un mare ziarist: episcopul Roman Ciorogariu

Lupta cea mare pentru libertate și prosperitate cultural-economică, a fost condusă înainte de războiul eliberator, prin gazetă. Foia românească susținea zi cu zi frontul împotriva cutropirilor șovine și pentru desvoltarea autonomă.

In redacție se preparau subtilele arme ale luptei de idei.

Acolo dedeau examenul adevărații conducători. Acolo se măcina energia minunată și idealistă a ziaristului slab plătit și epuzat până la nebunie.

Printre cei mai dibaci și mai înarmați oameni ai condeului era și directorul seminarului din Arad, protosicelul Roman Ciorogariu. O personalitate masivă, capabilă de infinite surse de rezistență și de atac.

Moare acum în vârsta patriarhală de 84 ani, după ce șase decenii a fost un pasionat al literii scânteitoare de gazetă.

A, dacă Tribuna ar putea mărturisi sbuciumul condeului scripitor al defunctului de astăzi.

Dacă noțiunea de intelectual închide în sine capacitatea de cuprindere a fenomenelor contemporaneității deopotrivă cu puterea de reflecțiune critică și cu necesitatea acțiunii impuse, atunci Roman Ciorogariu a făcut cu prisosință dovada acestor caracteristici.

A fost un spirit frământat, în permanentă evoluție, perfect informat și gata la replica spontană și categorică.

Caracterul de marcă al personalității sale a fost criticismul tăios, opoziționist, necruțător.

Temperamentul său viu și pasiunea de luptă l-au atașat totdeauna tineretului promițător și debordant în energii proaspete.

În timpul profesoratului său de aproape patru decenii (37 ani) la seminarul teologic și bătrâna preparandie din Arad, a știut sădi în sufletele spiritului critic, simțul demnității, cultul caracterelor solide. De o rară asprime, neocolind expresiile dure și vehemente, biciua slăbiciunile celor neformați și pasivi și stimula curiozitatea pentru cultură și deciziune. A fost pedagogul sever, care a deșteptat spiritele adormite și fără individualitate.

În activitatea sa dăscălească și preoțească a lăsat urme mai ales în această latură morală, etică, educativă. O consecință firească a structurii fundamentale a personalității sale. Nu poate fi vorba de contribuțiuni științifice la învățământ, nici de o inițiere într'ale teologiei, ritualului, canoanelor. Să se dea fiecăruia ceiace este într'adevăr al lui, fără exagerare, fără adulare, fără parțialitate.

Neîntrecut a fost profesorul și preotul Ciorogariu în interpretarea politică a legilor școlare, a constituției lui Șaguna, a aplicațiilor la viața de toate zilele. A dus pe catedră și pe amvon preocuparea sa publicistică, temele politicii și culturii românești contemporane, dezbătute în forurile și gazetele zilei.

Roman Ciorogariu e în primele rânduri ale combatanților politici. Un om politic incomod, pentru că era din tabăra primenitorilor, a «oșeliților», a «tribuniștilor».

În partidul național român s'au desemnat aproape în permanență două direcțiuni: una strict oficială, reținută, «cuminte», iar cealaltă neliniștită, dornică de înfăptuire, agitată, capabilă de mari acțiuni de frondă.

Tribuna din Sibiu a murit din cauza acestor agitațiuni intestine. Părintele Ciorogariu este dintre conspiratorii cari îi pun în coaste în 1897, Tribuna Poporului, care învinge și primește în 1903 autorizația de a redeveni Tribuna complectă (adică și oficios al par-

tidului) în Arad. În curând însă Tribuna așează o independență care aduce o ruptură. În anii 1903—1912 Roman Ciorogariu este factorul principal al editării Tribunei careia în 1909 îi crează o casă cu instalații tipografice moderne. În această atmosferă prielnică se ivește generația celor mai talentați gazetari ardeleni: Roman Ciorogariu, Vasile Goldiș, Sever Bocu, Ghiță Pop, Oct. Goga, Ion Montani, Iosif Schiopul, ș. a., iar alți fruntași cu merit în desăvârșirea muncii sunt Oncu, Raicu, Văfian.

Conducerea partidului național-român ia lupta împotriva liberei Tribune, întemeind în acelaș Arad cotidianul oficios Românul la începutul anului 1911. După doi ani de războire cruntă, în urma intervenției împăciuitoare a profesorului C. Stere, se ajunge la pace: Ciorogariu, Oncu și Goga iau loc alături de Mihali, Maniu și Veliciu în «comitetul național», lichidează certurile și semnează actul de concordie națională... Roman Ciorogariu n'a rupt toate punțile, ci s'a oprit pe marginea prăpastiei și a refăcut solidaritatea reprezentanței unice politice a românilor ardeleni și bănățeni. Bine înțeles nesacrificându-și principiile de critică și îndemn la luptă mai intensivă.

Atât de neîntreruptă și covârșitoare era activitatea sa ziaristică, încât însuși declară în memoriile sale: «într'o vreme nu mai știam ce sunt, profesor ori redactor»!

A spus în această frază cuvenitul adevăr. Ba adevărul ddevărat era, că toată vremea Ciorogariu a fost întâiu de toate redactor. Această calitate este preponderentă și-i va rămânea pentru totdeauna legată de nume.

Articolul său de gazetă apărea nesemnlat. Altfel incompatibilitatea dintre rolul politic militant și catedra profesorală ar fi atras sancțiunile guvernului budapestan. Articolul Tribunei era aproape numai anonim. Nu mai mici erau efectele asupra cititorilor cari prinseră gustul criticii curajoase și investimantate în forma cea mai literară.

Tribuna a făcut școală prin limba românească vioaie, limpede, curgătoare, expresivă.

Întregul scris al marelui gazetar Ciorogariu se caracterizează prin aceste note de naturălețe, fluiditate, spontaneitate. E captivant și te decide la luptă. E goarna de deșteptare.

Timp de 60 de ani Roman Ciorogariu contează în ziaristica românească de dincolo ca un semănător de primenire, de revoltă, de opoziție, de oșelire, de tribunism. A fost printre voluntarii cari hotărâsc de soarta decisivă a luptei.

În coloanele revistei «Biserica și școala» și ziarelor «Tribuna Poporului», «Tribuna» și «Legea Românească» (organul oficial al eparhiei Orăzii Mari) a desvoltat o imensă activitate gazetărească. De curând a vorbit pe larg despre gândurile sale în foile acestea scriindu-și foarte valoroasele memorii: Zile trăite și Tribuna și tribuniștii. Grație însemnărilor memorialiste ne dăm seama despre eforturile vrednice în întemeierea unei ziaristice românești la înălțime în noile teritorii. Transilvania a dat României două categorii de luptători și intelectuali de seamă: profesori și gazetari.

Roman Ciorogariu rămâne o mare personalitate a gazetăriei și un eritor de ziare. Coloana de gazetă era coloana de sprijin a edificiului politic, a existenței poporului și culturii românești.

ION CLOPOTEL

A II-a Expoziție a Echipelor Regale Studentești

(Inaugurată la 9 Decembrie 1935. — Parcul Carol)

Pentru adâncirea sistematică a mișcării culturale la sate, Fundația Culturală Regală «Principele Carol» utilizează astăzi o nouă metodă de lucru. Pornind de la ideea fundamentală după care sporirea bogăției noastre culturale stă în intensificarea armonică și utilizarea rațională a energiilor materiale, vitale și spirituale din îmbinarea cărora rezultă structura socială specifică poporului nostru, Fundația caută să-și realizeze acest desiderat cercetând mai întâi viața socială sătească sub toate aceste diferite aspecte, pentru a ști cari sunt elementele de temelie pe care să se sprijine năzuințele noastre de înnoire.

«Țară de țărani, satul trebuie să rămână în toate felurile, în miezul preocupărilor tuturor»¹⁾. În serviciul acestui gând, răspunzând rostului pe care augustul ei ctitor i-l-a dat, Fundația trece de la cercetarea ei științifică a vieții satului, ca un întreg complex de manifestări sociale, la remedierea deficiențelor de cari el suferă. Prin cercetări științifice prealabile, metoda este verificată în aplicări raționale concrete, munca este organizată sistematic, pentru satisfacerea nevoilor urgente materiale și vitale deoparte, a aspirațiilor pur spirituale de altă parte.

Această impresie de muncă sistematic organizată, cu însuflețire susținută, în jurul unui scop bine definit și al unor probleme adânc pătrunse prin cercetare și cunoaștere științifică, se desprinde din oricare colț al expoziției dela Parcul Carol. Expunere sintetică și sugestivă a unei metode de lucru, a unei tehnici de muncă rațională pentru ridicarea nivelului cultural al satului, expoziția își propune:

1. Să arate ce este un sat românesc; 2. Să indice cari dintre aspectele vieții lui reclamă o urgență intervenție pentru ameliorarea stării lor; 3. Care este metoda după care fapta concretă înnoitoare — răspunzând acestui scop — poate fi realizată astăzi și continuată în viitor și în sfârșit, 4. Cari sunt rezultatele acestor înfăptuiri și învățămintele ce se pot desprinde din ele.

1. Expoziția este mai întâi prezentarea unei ambiante sociale a satului românesc de pretutindeni, de la Sadova Câmpulungului bucovinean la Regina Maria Cadrilaterului, de la Macedonia bănățeană la Olăneștii moldovenilor de pe Nistru. Sate de munte, de deal, de șes, de baltă, sate mari și sate mici. De la sămbăteanul mulțumit pe pământul lui, cu vite vestite în țări străine, la maramureșeanul care-și duce existența cu greutate, reconstituirea de locuințe, interioare, port, obiecte, unelte, reproduc cu exactitate, științific urmărită, cele mai felurite împrejurări și însușiri caracteristice din viața socială locală. Fiecare obiect își are rostul său în viața satului și a fost adus să grăiască despre acest rost. De la ramura de in, cununa de sămânze, ramura de «lozie» cu coji de ouă «împchistrite» la Paști, cu rost în ritualul de înmormântare, medicația empirică sau magia populară, de sub grinda moșenarilor din Țara Oașului, până la coliba pescărească și uneltele trebuincioase vieții de pescar din Bordușanii Ialomiței; de la steagul de nuntă gătit cu 12 «zurgalauă» și spice de grâu, al Saulei din granița Năsăudului, la «țestul» de pământ sub care se coace pâinea pe vatra olteanului din Goicea-Mare, sau la «samarăleul» de stof ce adăpostește nutrețul vitelor din Pecineaga Dunării în Tulcea, totul vorbește despre o foarte variată și complexă viață a satelor românești. Este aci începutul unui mare muzeu sociologic și etnografic al satului românesc de astăzi, cu caracter de document viu al stărilor în ființă, a cărui însemnătate pedagogică, socială și națională, nu poate fi îndeajuns subliniată.

Imaginea satului este apoi întregită prin documente fotografice, tablouri statistice și expuneri grafice, cari sintetizează cercetările științifice. Făcute de toate echipele, pe măsura putințelor și pregătirii lor deosebite, aceste cercetări au fost sistematic urmărite de Institutul Social Român din București, sub direcția conducerii a d-lui Prof. D. Gusti în satul Saț din Năsăud și Institutul Social Banat-Crișana în Sârbova din Banat. Graficele înfățișează condițiile cosmice și împrejurările geografice locale, viața economică prin inventarierea statistică a proprietății mobile și imobile, rezultatele cercetărilor cadrului biologic: consultații, analize Wassermann, examen antropometric, reacția Pirquet la copii, mișcarea populației pe sute de ani, până la statistica mijloacelor chimice, mecanice, etc., utilizate pentru provocarea avorturilor.

Cercetările istorice ale satelor respective s'au întins și ele de la diplomele de noblete ale moșenarilor, la documentele în legătură cu obârșia familiei Gârliștenilor din Rudăria istoriografului dr. Ion Sârbu, la hrisevul dat de Ștefan cel Mare în 1495, referitor la vânzarea unor moșii din Dodeștii Fălciului, și la săpăturile cari

au scos la iveală vestigiile unor așezări românești și mai vechi.

De asemeni viața juridică, administrativă și cea spirituală: norme morale, religiozitate, superstiții, obiceiuri, au fost cercetate și stau expuse în dosarele din vitrinele standurilor respective. Ele vor putea fi utilizate pentru studiile de psiho-sociologie românească.

2. Dacă cercetarea obiectivă descoperă bogate temeuri de gânduri și înfăptuiri cari constituiesc câștigurile noastre tradiționale, tot ea desvăluie și grave lipsuri de cari nici unul dintre satele cercetate nu este ferit. Dela degradarea pădurilor și pulverizarea proprietății rurale¹⁾ la mortalitatea vitelor²⁾, cu mari repercusiuni în munca și producția satului — moartea bouului din jug ține în loc gospodăria întreagă — la gravele lipsuri edilitare și la creșterea mortalității infantile³⁾, reducerea natalității și descreșterea populației⁴⁾, la maladiile care subminează vitalitatea poporului nostru⁵⁾; de la marele procent de analfabeți din Cuhea⁶⁾ la cele 234 perechi concubini din Rudăria, toate aceste lipsuri ale vieții satului, pentru sănătate, muncă și spiritualitate, sunt evidențiate în graficele standurilor indicând astfel situațiile cari reclamă grabnice intervenții de ameliorare.

3. Expoziția vorbește mai ales despre metoda după care fapta înnoitoare este realizată astăzi și continuată în viitor. Cei 213 studenți și studente și 114 tehnicieni, constituiți în grupe sistematic alcătuite, după ce au participat la cursurile de îndrumare ținute la Fundație, au primit un program de lucru⁷⁾ în cari sunt specificate înfăptuirile zilnice pentru realizarea cărora fiecare este obligat să activeze prin fapta proprie directă și să dea socoteală de această activitate în cronică zilnică și în rapoartele săptămânale sau lunare, individuale sau generale. Munca se desfășoară astfel într-o continuă legătură și supraveghere din partea Fundației, pe baza unor principii de doctrină unitară, într-o atmosferă de comunitate sufletească entuziastă și de solidaritate ordonată.

Pe lângă înfăptuirile directe, echipele au fost datoare să pregătească pe cele viitoare cu forțele și putințele locale. Ele au constituit deci o școală de îndrumare practică pentru mișcarea culturală prin energiile locale, înmănușiate în asociația «Căminului Cultural». De aceia echipele au organizat școli de îndrumări sociale sătești⁸⁾ sau regionale⁹⁾, în cari, prin îndrumări teoretice și practice referitoare la înființarea unui asemenea așezământ, rânduiala lui gospodărească, programul de lucru și mijloacele de înfăptuire, principiile tehnice de muncă au fost trecute acestor forțe locale răscolite și îndrumate, cari să păstreze și îmbogățească încontinuu realizările echipelor. Pe lângă rezultatele acestei activități, Fundația expune așezământul-model menit să adăpostească și să înlesnească această activitate, care este sintetizarea concretă a principiilor după cari munca sa culturală îmbrățișează întreaga viață socială a satului, cu secțiuni pentru: gospodărie, dispensar și bac, muzeu, sală de spectacol.

4. Dincolo de rezultatele obiective ale cercetărilor științifice sau cele practice ale înfăptuirilor concrete, în toate domeniile vieții gospodărești a satului sau a familiei, în igienă și moralizarea raporturilor între oameni până la intensificarea frecvenței la biserică¹⁰⁾, prinse în grafice, statistice, dosare, etc.,¹¹⁾ stă realizarea cea mai mai de temei, stă «seculul cel mare» împlinit prin răscolirea forțelor morale creatoare. În făptuind sistematic, de la o zi la alta, echipa, satul și autoritățile (cari au înțeles rostul adânc al acestor fapte) au ajuns să descopere calea cea mai sănătoasă a unui crez de muncă pentru reclădirea din temelie a societății românești de mâine. Acest crez, dacă cere jertfe și risipă de energie sufletească pentru binele obște, sporește această energie prin valoarea propriilor sale fapte.

GH. FOCSA

1) Fiecare dintre cele 460 familii din Ghimpași (Ilfov) stăpânește aproximativ 6 mici proprietăți din cele 3001 parcele îmbrăcătite și răspândite pe întreg cuprinsul moșiei.

2) În Pecineaga (Tulcea) mor anual vite în valoare de aproximativ un milion lei.

3) Moșeni (Satu-Mare), la o populație inițială de 450 suflete au fost 1653 decese în 86 ani, dintre cari 781 copii sub 10 ani.

4) Sârbova (Banat), abia 29,90% dintre sarcini ajung la naștere. Populația a descreșcut cu 16% în ultimii 20 ani.

5) Nerej (Putna): sifilis 180 femei, 83 bărbați; boli nervoase: 26 femei, 51 bărbați; contagioase: 40 femei, 37 bărbați.

6) Cuhea (Maramureș) analfabeți: 798 bărbați, 966 femei și numai 360 și 159 știutori de carte.

7) «Echipe Studentești la Sate», «Curierul Echipelor», «Cartea Căminului Cultural», revista «Căminul Cultural».

8) Saț — Năsăud.

9) Leșu — Năsăud.

10) Pecineaga-Tulcea. Curba frecvenței la biserică urcă mereu și cu regularitate dela sosirea echipelor până la plecarea. La 14 Iulie au fost prezenți: 32 bărbați și 52 femei iar la 22 Sept. 108 bărbați și 151 femei.

11) Vezi totalizările impresionante din Catalogul expoziției, pag. 17.

1) Prof. D. Gusti. Cuvânt rostit la deschiderea expoziției.

CODIFICARI REACȚIONARE

— LEGIUIRILE D-LUI VALER POP —

Titularul departamentului justiției vrea să-și immortalizeze trecerea sa ministerială printr'o seamă de curioase inovațiuni pe cari și le-a propus să le introducă în legiuirile noastre. Că este fericit inspirat sau nu, puțin îl interesează. D. Valer Pop vrea să le dea ființă și apoi, basta. Restul în seama judecătorilor chemați să le aplice. Numai că d. ministru Pop uită un lucru elementar, anume că producțiunile d-sale juridice au un caracter anticonstituțional și pot fi atacate în consecință.

Din încercările îndrăznețe ale d-lui ministru Pop, două proiecte au reținut atențiunea opiniei publice și au provocat, cum era și firesc, comentarii nu tocmai plăcute pentru cel ce-și asumă paternitatea lor.

Este vorba de legea presei și noul cod de procedură penală.

În primul proiect d. Valer Pop și-a propus să reglementeze — așa cum s'a priceput d-sa — profesiunea noastră de gazetari, adică un fel de reglementare a scrisului — deși d. ministru Pop știe că un paragraf din Constituție prevede libertatea desăvârșită a scrisului; — și noul cod de procedură penală în care încearcă să strecoare un articolăș care dă dreptul președintelui curții cu juri să asiste în camera de deliberare, la darea verdictului, pe jurați.

Partidul liberal, care pe vremuri avea altă opinie despre cenzură și stare de asediu, a introdus, venit la guvern, aceste măsuri excepționale cari nu sunt măsuri de ordin defensiv, de apărare a intereselor superioare de stat.

Astăzi presa, care trebuie să fie oglinda fidelă a moravurilor și să denunțe opiniei publice ceea ce nu este conform cu ordinea firească a lucrurilor, este gătuată și supusă competenței cerebrale a d-lui cenzor.

D-lui Valer Pop i se pare că măsura cenzurii e blajină. Prea este atacat dela o vreme. Prea trebuie, deci, pedepsită.

Astfel, a luat naștere așa zisa «lege a presei».

Titularul departamentului justiției

își inchipue că a găsit, astfel, acul pentru cojocul acelora care își permit să-l înfățișeze într'o lumină nu tocmai simpatcă. Și d. Valer Pop a pățit-o și de astă dată. D-sa, desigur, cunoaște morala din fabula: «Toporul și pădurea». Răul a venit tot dela d-sa. S'a luat la ceartă cu art. 25 din Constituție. A adus legea presei care nu vrea să se armonizeze cu mama legilor.

Iată ce glăsuște art. 25, domnule Pop:

«Constituțiunea garantează tuturor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniunile lor prin grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin codicele penal, care **nici într'un caz nu va putea restrânge dreptul în sine.**

NICI O LEGE EXCEPȚIONALĂ NU SE VA PUTEA ÎNFIINȚA ÎN ACEASTĂ MATERIE.

Nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni nu se va putea înființa.

Nu este nevoie de autorizațiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea oricărei publicațiuni.

Presă nu va fi pusă sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suprimat».

Ce potrivit îți este articolul acesta d-le Pop! Ce categoric sună: «*nici o lege excepțională nu se va putea înființa în această materie*» (a presei).

Despre așa zisa lege a presei nu mai insistăm deoarece ea n'a găsit din primul moment aprobarea din partea nimănui și suntem siguri că nu va putea vedea lumina zilei. Va fi desigur respinsă *de plano* pentru că numai noi gazetarii suntem îndrituiți să ne facem gospodărie în propria noastră casă. Asociațiunile noastre de breaslă, recunoscute ca atare, pot singure reglementa această nobilă profesiune și cerne pe mânuitorii condeiului.

Legiuirile, o repetăm, menite să

atingă libertatea scrisului, nu au ce căuta în această profesiune.

Constituția se opune categoric.

* * *

Și acum să ne ocupăm de instituțiunea juraților.

D. ministru Pop vrea o mai bună administrare judecătorească. Crede că juratul n'are capacitatea ce se cere la rezolvarea problemelor penale. Din această pricină, afirmă d-sa, s'au strecurat multe erori la darea verdictului. Juratul, în majoritate, nefiind un om de drept își va da părerea pe baza unor considerații subiective, sub influența abilității retorice a avocatului. Prezența înaltului magistrat va asigura un verdict obiectiv, el putând da lămuririle necesare.

Soluția preconizată de d. ministru Pop șterge caracterul instituțiunii juraților.

În multe țări, s'au adus modificări curții cu juri, însă fără a se micșora rolul cetățenilor judecători.

Dacă prezența magistratului, după cum lămurește d. Pop, se reduce numai la rolul de a lumina anumite părți asupra cărora jurații au rămas nedumeriți, atunci lămuririle acestora magistratul le poate servi mai departe în ședință publică, așa cum se procedează și acum.

Prezența magistratului în camera de deliberare influențează pe jurați. Vom ajunge la situația că verdictul va purta pecetea unei singure persoane, aceia a magistratului. Care va fi atunci rolul cetățenilor judecători?

Atâta timp cât va exista această instituțiune trebuie să existe și autonomia completă a deliberării juraților, la darea verdictului.

Suntem siguri că ambele proiecte nu vor putea trece în parlament.

D. ministru al justiției a fost nefericit inspirat la redactarea articolului, în care prevede prezența magistratului în camera de deliberare, la fel ca și atunci când s'a gândit să reglementeze profesiunea noastră de gazetari.

Quid quid agis prudenter agas, domnule Valer Pop.

S. R. MIOS

DISCUȚII ȘI RECENZII

Lucian Blaga: Orizont și Stil

După «Trilogia cunoașterii» (Eonul Dogmatic, Cunoașterea luciferică și Censura Transcendentă), D. Lucian Blaga, poate cel mai fecund filozof contemporan al nostru, a publicat de curând primul volum din a doua trilogie — a *Culturii* — a sistemului său de gândire, și anume volumul intitulat *Orizont și Stil*. După cum însuși autorul o afirmă în prefața volumului, actuala operă expune o nouă teorie despre stilul cultural, urmând ca în al doilea volum din «Trilogia Culturii» să se ocupe în mod special de fenomenul cultural românesc cuprins în formula «Spațiul mioritic». — După teoria d-lui Lucian Blaga, două sunt elementele fundamentale care definesc și formează o cultură propriu zisă: *stilul* în care ea este exprimată și *orizontul*, care determină caracterele ei intime. Conform acestui postulat, în cartea de față, după ce analizează și definește fenomenul stilului ca un coeficient în care se întâlnesc toate atributele creatoare ale spiritului uman pentru dobândirea unei cunoașteri distincte și a unei demnități supreme spre care aspiră, reușind să înmănucheze într-o unitate «stilistică» toate caracterele unei anumite regiuni culturale cu determinatele ei psihologice, istorice, geografice, autorul trece apoi la cercetarea elementelor din care izvorăște stilul propriu zis, elemente ce sălășluiesc în subconștientul nostru. După D. Lucian Blaga, stilul se datorește unor factori inconștienți, de natură abisală și primară, iar nu unor realizări ale conștiinței. În fenomenul stilului, conștiința nu are rolul decât de a recunoaște stilul, de a-l cerceta, de a-l primi ca pe ceva format dincolo de limitele ei. Sau, cu propriile cuvinte ale autorului: *Producerea unui stil e un fapt primar, asemănător faptelor din cele șase zile ale Genezei; constatarea ca atare a unui stil e un fapt epigonic, de reprivire duminicală*. Astfel stând lucrurile, atenția cercetătorului în problema aceasta complexă și dificilă a stilului, în mod inerent trebuie să se orienteze spre domeniul inconștientului, de unde isvorăsc forțele creatoare de stiluri culturale. Și d-nul Blaga, în capitolul intitulat atât de plastic «Celălalt tărâm», caută să analizeze și să definească în mod cât mai precis natura acestui inconștient, greșit interpretat până acum de psihologia și mai ales, de Psihanaliza contemporană. Într-adevăr, prin inconștient se înțelegea până acum, atât în Psihologie cât și în Psihanaliză, o zonă sufletească situată înapoia conștiinței cu rolul de a primi doar rezidurile respinse de conștiință. După ce arată eroarea și prea puțin filozofica interpretare a psihanalizatorilor, d. Blaga definește inconștientul ca o zonă de sine stătătoare, având un caracter cu mult mai «cosmotic» decât conștiința și fiind nu o imagazinare de fapte sufletești aruncate de conștiință, ci un izvor nesecat de forțe, de elanuri, de elemente creatoare, născute din experiența personală a individului, ba chiar și din aceia ancestrală — și aici d. Blaga se întâlnește cu psihanalistul elvețian Jung, despărțindu-se, ba ridicându-se chiar în contra teoriilor psihanalitice ale lui Freud. Deasemeni, în procesul creației spirituale rolul covârșitor nu-l joacă *Libidoul* freudian, cu componentele lui; refrulare, sublimare, etc., ci el are doar un rol cu totul secundar, față de celelalte elemente spirituale care condiționează nașterea unei opere de artă. Și în această privință deci, atitudinea d-lui Blaga împotriva psihanalizei freudiste e categorică. Freud spunea că prin procesul sublimării, elementele *depozitate* în inconștient trec în conștiință *deghizate*, apoi se aștern în opera respectivă.

D. Blaga recunoscând fenomenul *personanței*, adică al trecerii elementelor din inconștient în conștiință, neagă însă că prin acest fenomen ele se *deghizează*, ci doar scad ca un ecou.

După aceste precizări ale izvoarelor oricărei creații spirituale, d. Blaga trece la cercetarea fenomenului cultural în sine. Pornind dela teoria lui Spengler din «Der Untergang des Abendlandes», unde autorul german preciza mai multe culturi: antică, occidentală, arabă, egipteană, chineză, rusească, dintre care primele trei prezintă, pentru el, o semnificație deosebită, d. Lucian Blaga păstrând anumite puncte de vedere spengleriene, dar refuzând altele, arată mai întâi dificultățile ce se ridică în calea teoriei germane despre «sentimentul spațiului» propriu oricărei culturi și indică, apoi, elementele subconștiente care ajută la crearea unei culturi și la definirea stilului său. Astfel, după d. Blaga, «matca stilistică», adică fenomenul de încononare a tuturor elementelor manifestate în crearea și existența unei culturi, se compune din următoarele determinante:

1. *Orizontul subconștient spațial* (fiecare cultură își are orizontul ei, care poate fi: infinitul în cultura arabă, spațiul boltă, în cultura hamitică, spațiul labirintic în cultura egipteană, spațiul alveolar în cultura chineză, spațiul mioritic în cultura românească, etc);

2. *Orizontul temporal* (unde se disting trei categorii: timpul-havuz în culturile cu nuanțe viitoriste, timpul cascade în cele cu nuanțe paseiste, și timpul fluviu în culturile prezente);

3. *Accentul axiologic* (adică felul cum e privită valoarea existenței încadrată unui orizont; accentul axiologic poate fi afirmativ, ca în cultura europeană, sau negativ, ca în cultura indică).

4. *Anabasicul*, adică accentul prin care omul supus unei culturi ia o atitudine de afirmare, de răsfrângere în afară, spre deosebire de *catabasic*, sentiment propriu indianului, de pildă, de renunțare în fața destinului. Aici mai poate fi și o a treia atitudine *neutră*.

5. *Năzuința formativă*, adică tipul caracteristic spre care se îndreaptă orice creație din domeniul aceleiași culturi. Sunt trei tipuri de năzuință formativă, fiecare caracterizant pentru anumite culturi: individualul (cultura europeană), tipicul (cultura grecească) și modul stihial (cultura egipteană sau arta bizantină).

Acestea sunt elementele schematice ale volumului d-lui Blaga. Dincolo de ele însă, o desfășurare logică și lucidă a argumentelor, o gândire exprimată limpede într'un limbaj și stil rar de tulnit la un gânditor și chiar la un alt literat român, fac din *Orizont și stil* o operă în care filosofia și poezia se întâlnesc sub semnul unui sănătos bun simț, așa cum razele lunii își împletesc, noaptea, luminile lor venite de sus cu șuvițele de apă ale izvoarașului venit din pământ. Căci asta este gândirea și forma în care este expusă ea, în opera d-lui Lucian Blaga. Ceeace am încercat aci, nu este decât actul unei invitații la o cunoaștere directă a acestei opere.

Orașul cu salcâmi

Romanul domnului *Mihail Sebastian* atacă una dintre cele mai palpitate probleme: adolescența. În această carte, unică în genul ei până acum în literatura noastră, autorul, cu o mare îndrăzneală, alege din vârsta aceasta complexă și plină de mistere în completă desfășurare fiziologică și morală, perioada cea mai acută și anume aceia dintre

15 și 18 ani, adică exact începutul și sfârșitul primei faze a adolescenței și cea mai scânteitoare. Adriana, personajul principal al romanului, își trăește clipele adolescenței cu tot sbuciumul, cu toate crizele fiziologice și morale, cu toate acele tresăriri misterioase și încărcate cu miracol pe care le presupune perioada aceasta de creștere a instinctelor ei feminine și a primelor izbucniri de conștiință. Lucrul era cu atât mai greu de realizat din partea unui romancier cu cât subiectul, prin dubla sa caracteristică de adolescență și femeie, se preta mai cu seamă unei analize făcute de o scriitoare. D. Sebastian însă, cu o pondere psihologică nici un moment dezechilibrată, a reușit să creeze în *Orașul cu salcâmi* o operă cu profunde semnificații sufletești, achitându-se față de o problemă atât de dificilă în modul cel mai onorabil. *Orașul cu salcâmi* rămâne o carte de o analiză psihologică rară, și o imagine a adolescenței cât se poate de veridică.

Cara-Su

de d. *Ion Valerian* abordează o temă prea mult și, totuși, prea puțin speculată până acum la noi: și anume a specificului românesc. Dacă ne este îngăduită expresia, chiar a *exotismului românesc*, după cum s'a spus, căci un roman care privește realitatea semisagiului, a vieții cu moravurile, oamenii, mizeriile și bucuriile ei, din Dobrogea, ce alteva ar putea fi pentru restul țării decât un tablou de pitoresc exotic? În literatura și arta noastră, Dobrogea a fost descoperită relativ târziu: mai întâi de poeți, apoi de pictori. Și în jurul ei s'a creat o întreagă mitologie artistică, uneori cu totul străină de veridicul vieții de acolo, alteori cu totul falsă, artificială sau pur speculativă. D. Ion Valerian, poet prin excelență — și cele două volume precedente ale sale de versuri atestă lucrul acesta — și atunci când face roman — cazul *Cara-Su* — ca și atunci când scrie versuri, privește în peisajul Dobrogean mai mult latura pitorească, mai mult peisajul în mijlocul cărui își integrează eroii, unii ruși din acest mediu, alții transplantați acolo astfel că din întâlnirea lor se naște feeria și caracterul depărtat parcă, exotic cu adevărat, al povestirii propriu zise. Acțiunea romanului *Cara-Su* se petrece în Medgidia, adică exact în inima Dobrogei, deci acolo unde România se întâlnește cu Orientul autentic.

Huliganii

Ultimul roman al d-lui *Mircea Eliade*, acest proteic și în veșnică efervescență spirit al tineretului nostru, este o continuare la romanul precedent, «Întoarcerea din Rai», cu mult deosebit însă de acesta și ca suflu epic și ca realizare artistică și ca armonie între viața spirituală și biologică a eroilor săi. Tema principală a ciclului «Întoarcerea din Rai» este problema generațiilor tinere românești surprinse la o răspântie tragică a existenței lor. Dincolo însă de această privire generală, autorul își dezvoltă opera pe scheletul unui mare subiect epic, care prezintă toată importanța, și anume a destinului unei familii în decădere materială, dar în plină luptă de afirmare pe plan spiritual. Este destinul familiei Anicet. După moartea tatălui său, Pavel Anicet, unul dintre spiritele cele mai înzestrate ale generației sale și care încarcă de speranțe pe toți cei din jurul său, trecând prin anumite crize morale, materiale, mistice, se sinucide chiar în momentul când trebuia să-și afirme deplinele posibilități creatoare. Fratele său, Petru Anicet, eroul principal din *Huliganii*, conștient de valoarea avută altădată de profe-

sorul Anicet, tatăl său, și aceea neafirmată decât în manuscrisele moștenite, a fratelui său, năzuiește spre o plenitudine de creație care să salveze și să reabiliteze în același timp destinul familiei sale. Din cauza penuriei materiale prin care trecea, trebuind totdeodată să-și îngrijească și mama bătrână, Petru Anicet se angajează să dea lecții de pian unei tinere eleve, din aristocrata familie Lecca. Fata se îndrăgostește de dânsul, comite un furt de bijuterii în casa părintească, lucru descoperit mai târziu și care avea să cauzeze sinuciderea bătrânei Anicet, care, din disperare, la vestea că fiul ei o întreține cu bani proveniți dintr'un furt, și-a pus capăt zilelor. Sunt în *Huligarii* pagini grandioase de analiză și descriere epică, în care D. Mircea Eliade se depășește și pe sine și, într'o măsură, tot ce s'a scris în ultimul timp în literatura noastră. Sinuciderea bătrânei Anicet, printre altele, atinge aproape potențe dostoiwskiene. Deasemeni una din scenele cele mai tulburătoare este aceea a apariției lui Petru Anicet, în urma unei ploii, în miiloul familiei Lecca: mama, fiica, și toate celelalte personaje feminine sunt prinse în această scenă cu un talent demn de D. H. Lawrence. Dealtfel, *Huligarii* este una dintre puținele cărți românești ce s'ar putea integra, fără nicio jenă, în concertul literaturii europene contemporane. Ceeace depășește orice comentarii.

Deacurmeziișul

Cartea ultimă a D-lui *Mircea Damian* nu este un roman propriu zis, ci o autobiografie desăvârșită. Lucrul nu este, prin aceasta, mai puțin important, dat fiind caracterul vieții autorului «Celuiei No. 13» și contingențele între care s'a desfășurat ea. Intr'adevăr, cartea d-lui *Mircea Damian*, e, dela un capăt la altul, plină de revoltă, încărcată de energie, contaminată de răbdare și suferință, iar izbândă finală a eroului — *Marin Dogaru* pentru circumstanță! — însăși această izbândă este tot un strigăt de încordare și de liniște: «Viață, ți-arăt eu țiel...» Ceeace constituie valoarea acestei cărți, dincolo de pragurile literaturii propriu zise, este enorma doză de optimism, de încredere în forțele proprii, de îndemn spre activitate cu orice risc — lucru cu atât mai prețios cu cât mai rar se întâlnesc astfel de opere generoase în fața vieții, pentru că o afirmă, și reconfortante pentru cetitori, pentru că-i întărește. În acest sens, *Deacurmeziișul*, această epopee a foamei, a vagabondajului, a răbdării și izbânzii, se poate pe bună dreptate alătura cărților neîntrecute ale nordicului și bunului Knut Hamsun, cu care D. *Mircea Damian* se întâlnește, dacă nu prin temperament, cel puțin prin experiență. *Deacurmeziișul*, o carte care «vibrează», după expresia autorului însuși, este și una care electrizează.

Rabbi Hales Reful

prima carte a d-lui *Petru Manoliu* nu rămâne mai prejos de valoarea eseurilor sale publicate în diferite reviste, și nu înseamnă — ceeace e mai îmbucurător! — nici o cădere din punct de vedere al valorii epice. Intr'adevăr, cartea aceasta, deși nu se poate numi un roman — autorul o intitulează «frescă» — poate fi însă privită drept o desăvârșită novelă — așa cum *Sărmanul Dionis* de Eminescu, sau *Făclia de Paști* a lui Caragiale sunt considerate ca exemple neîntrecute în literatura noastră clasică. *Rabbi Hales Reful*, de fapt se integrează perfect atât în atmosfera eminesciană din *Sărmanul Dionis* cât și în aceia caragialească din prea cunoscuta aventură a lui *Leiba Zibal*. Există în carte lui *Manoliu* o atmosferă prea gravă, prea încărcată de misticism, prea romantică desigur, dar imbibată și cu multe aspecte reale din viața

oamenilor unui târg moldovenesc, astfel încât *Rabbi Hales Reful* e o «frescă» a unui fragment de realitate amestecat cu un fragment de idealitate. Cetind cartea, ai aceeași impresie pe care o încerci în fața unei fresce veritabile dintr'o catedrală romană oarecare: admiri pe un zid al bisericii, în mijlocul oamenilor, un tablou semnificativ, ideal, care se desface de realitate și se ridică deasupra ei. Căci ceeace constituie substanța acestei cărți — din punct de vedere epic — este povestirea vieții lui *Rafael*, învățăcelul ce a renunțat la cariera de rabin pentru că se îndrăgostise de *Judita*, fiica învățătorului său dela *Cracovia*, cu care a fugit în târgul moldovenesc unde a întemeiat un cămin bazat numai pe dragoste și unde, mai târziu, îndrăgostindu-se de o altă femeie, a provocat sinuciderea *Juditei* și apoi, asceza sa până la adânci bătrâneți. Dar, o frescă fiind, în cartea lui *Manoliu*, dincolo de gândurile prețioase — uneori prea confuze și paradoxale, dar întodeauna interesante — trăește viața unui

Școala de pictură din Dej

În monotonia vieții apare câte un zâmbet primăvărelnic, câte o floare sfioasă între măracinii ghimpoși ai materialismului actual; în Dej — oraș așezat între dealuri line, peste cari se desemnează în zare Munții *Rodnei* — a crescut una dintre aceste flori rari: primăria acestui oraș a înființat o școală de pictură.

Iată un primar și o primărie cari au înțeles că viața aceasta are lipsă și de o rază de soare. În acest timp de materialism feroc, de ceață sufletească care înghiață orice avânt idealist a putut să nască gândul clar al înființării unei instituții care contrastează prin nota sa idealistă cu tot varamul sumbru de hărăeli politice; cu toate trepidantele alergări după căpătuală; cu toate grijile și nevoile zilei de mâine.

La marginea orașului, în parcul cu arborii desfrunziți de mâna rece a iernii, într'un atelier modest o mână de pictori — în fața șevaletelor — împrumută pânzelor o vibrație din căldura lor sufletească, din visurile lor; toarnă în linii și culori o fărâma din gândurile și din simțirea lor. Intr'un atelier modest dar totuși atât de atrăgător — pentru cei ce vor să se adânciască în apele clare ale sufletului capabil să vibreze în fața darurilor naturii, — câțiva inși trec prin căldura sufletului lor imaginea liniilor calme ale dealurilor acestui ținut și culorilor cari amintesc nostalgia desprinsă din frunzele ruginite, smulse în dimineți friguroase de toamnă din arborii parcului pustiu, de vântul ploios.

În halatele albe, așezați în jurul sobei de fier, o mână de vișători prind pe cartoane liniile unei brunete, iar gândul lor aleargă în întâmpinarea primăverii care va aduce soare, căldură și flori pe palete.

Gestul primăriei orașului Dej denotă o adâncă înțelegere pentru frumos și pentru cultură, din partea acelor cari s'au gândit să înscrie în bugetul acestui oraș o minimă sumă pentru susținerea materială a școlii de pictură.

Primarul orașului Dej a realizat un gest a cărui imitare ar face cinste oricărei primării de oraș cu dare de mână.

Sunt în bugetele primăriilor diferitelor orașe, atâtea capitole unde se cheltuiesc sume mari de bani pentru scopuri nu atât de importante ca acelea cari se dau pentru susținerea instituțiilor culturale. Sunt cu siguranță în gospodăria unui oraș ca și în gospodăria unei familii, în primul rând cerințe urgente de confort, igienă, siguranță, etc.; dar precum în casa unui gospodar te

târg din diferite epoci — 1907, 1912, 1917, etc. — cu tot feluri de tipuri, cu tot felul de credințe, de superstiții, cu o panoramă întregă de suflete aduse de excesul de misticism — astfel încât *Rabbi Hales Reful* e o carte tulburătoare, ca o magie, sau ca o superstiție populară.

Haig Acterian

a publicat o culegere de eseuri, intitulată «Pretexte pentru o dramaturgie românească» Volumul cuprinde și o prefață semnată de marele regizor și dramaturg englez *Edward Gordon Craig*, în preajma căruia d. *Haig Acterian* a stat și a lucrat câteva luni în Italia acum doi ani. D. *Haig Acterian* este unul dintre cei mai tineri regizori ai noștri și eseurile sale pun câteva probleme de ordin teoretic și practic în legătură cu teatrul și arta dramatică în general. Câteva sugestii cu privire la arta dramatică românească, amplifică interesul și oportunitatea acestor eseuri.

PERICLE MARTINESCU

impresionează existența unui interes — după satisfacerea trebuințelor primare — pentru o operă de artă sau o bibliotecă, tot așa și în gospodăria unui oraș preocuparea desinteresată pentru înființarea și întreținerea unei instituții a cărei menire e cultivarea frumosului, denotă că există în sufletul acelor edili, pe lângă preocupările aride ale administrației, o nobleță de simțire superioară care nu le face decât cinste.

Merită să fie relevată munca profesoarelor *Zoe Dinulescu* absolventă a academiei de belle-arte din București și *Livia Torök-Ile* absolventă a școlii de belle arte din Cluj, cari împreună cu directorul acestei școli au înțeles să-și închine prinsoal lor de simțire revelării frumuseților acestui ținut atât de bogat în colțuri pitorești; nescate isvoare de inspirație artistică.

ALEXANDRU TOHĂNEANU

Pagini literare

Donec gratus eram tibi
(După *Horatiu*)

*Până mă iubeam cu tine,
Mai fericite decât mine
Nu era zău, Lydia,
Regele din Persia.
Foc când te-aprindeai de mine,
Chloe-mi venia 'n urmă mie:
Mult cântată, Lydia
Nu schimbă cu Ilia.
Traca Chloe mă 'ndrăgește:
Cu chitara-i mă vrăjește:
Pentru ea să mor e dulce,
Dac' ursita nu mi-o duce.
D'al lui Calais foc sacru,
Mătopesc, de mă ia dracu:
Două morfi să mor mi-e dulce,
Dac' ursita nu mi-l duce.
Dac' noi ca și pe vremuri
Am împleti lanțul iubirii,
Dacă Chloe-ar fi gonită,
Lydia-r veni dorită?
Fie el luceafăr mândru,
Mai ușor tu ca suflarea,
Mai sălbatic ca și marea,
De-al tău drag eu mor fericite.*

Arad, 1935

LIVIU ALBU

Viața intelectuală în Nordul Transilvaniei

Viața socială în Sighet

Incontestabil, sunt savuroase comediile, cari redau fidel viața socială din orașele de provincie. Cancanurile, marile nimicuri și intrigile țesute cu atât albă bine prinse, oferă scene aproape tragicomice. Partea mai tragică în ele este fără îndoială sărăcia spirituală. La provincie—cu mici excepții—se mănâncă bine, se doarme bine și se gândește puțin. În schimb se palavragește mult.

Sighetul este un oraș tipic, din categoria orașelor cu «zbuciumări».

Adăpostind 26.000 locuitori, de naționalități și religii diferite, căpătala Maramureșului păstrează pentru fiecare din grupările etnice viață proprie, însă de uimitoare asemănare.

Această lume cosmopolită, și-a fixat raioane de activitate după nații și religii, fără să-și permită imixțiuni reciproce.

Doar evreii mai participă la viața publică a românilor și a ungarilor. Ceilalți se izolează. În schimb și evreii își au cercurile lor proprii. Iar notă comună tuturor—specificul vieții sociale a tuturor acestor seminții sighetene—este gălceava.

Unguri trăesc divizați în cele două confesiuni, reformată și romano-catolică.

Evreii mai progresiști, neologii sunt în permanență ceartă cu ortodocșii. Iar aceștia din urmă între ei. Nu demult «cronica senzațională» din Sighet a înregistrat certuri la comunitatea izraelită și în alte părți unde a trebuit, ca șef rabinul să recurgă la autoritatea ciomagului pentru a administra o autoritate puțin teologică păstoritorilor săi. Politicește la fel. Bătrânii mult mai sioniști, nu se prea împacă cu galopările comuniste ale unei părți din tineret. Toate partidele politice românești și minoritare își au sămânța din «sămânția lui Izrael», până și «Frontul Românesc al d-lui Vaida».

Românii dețin recordul. Rar să mai vezi trei români trăgând în cinci părți ca la Sighet. Aproape fiecare valah își are gruparea sa. Sunt divizați pe toate chestiunile.

Politică, activitate culturală, inactivitate, bogăție, religie, până și culoarea părului, toate servesc ca motive de discordie între cei câțiva români din Sighet.

Politică, cum e și natural acolo unde acțiunea politică nu e determinată de convingeri doctrinare, certurile se țin lanț.

Au trecut abia câteva luni de când Sighetul s'a ilustrat prin niște vaste scandaluri politice. «Activitatea culturală» și «filantropică» dacă s-ar presta atâta, câtă zarvă produce și câte răfuele fac în jurul ei cele vre-o 15 societăți culturale și de binefacere, Sighetul ar fi cel mai avansat oraș din România. Atâtea forțe se irosesc zadarnic în cancanuri, intrigării și ambiții mărunte, încât s'ar putea construi din ele opere monumentale.

Nepotrivirea dintre cei cu «părul cărunț» și cu bani chivernisiți și cei cu musteți proaspete și cu coatele roase, este bine accentuată.

Arenda religioasă însă recoltează maximul discordiei.

Dacă profețiile lui N. Berdaieff din «Un nouveau moyen age» se vor realiza undeva, apoi în Maramureș sunt pe cale de înfăptuire.

Nu însă în sensul celor arătate de filozoful de sus, într-o trăire spirituală intensă, reîntoarce Maramureșul la evul mediu. Ci reinvie vremile vechilor cruciade. De unde înainte puteai număra intelectualii pe degete în cele două biserici, azi fiecare român aproape, greco-catolic sau ortodox este un apostol al religiei sale. Invrăjirea nu cunoaște margini. O petrecere în favoarea infometaților din Basarabia dată de funcționarii prefecturii, printre cari nu e nici un ortodox, a fost boicotată de unele luptătoare gr. catolice,

numai pentru că era pusă sub patronajul unui ortodox.

Este un caz ca multe altele.

Nu un misticism sincer, o trăire interioară adâncă imboldește aceste războaie între frați, ci o intoleranță strâmt înțelegătoare și porniri de minore rivalități.

Grevată pe acest schelet al cancanurilor, al intrigilor descoperite și învelită într-o hlamidă de prețiozitate, viața socială dela Sighet amuză până la oboseală, până la tristete.

Trai de mizerie maramureșană

Chestia bulgărilor de mămăligă și al corderului de pâine pe care îl mănâncă cu nepăsare țărănul român, nu este numai motiv de artă impresionistă, de poezie sămănătoristă. Ea nu este o proză de efect demagogic sau de stilism imaginativ, ci este o tristă realitate.

Ea izbește cu brutalitate, ochii vizitatorului, care se încumetă să privească traiul intim al țărănului maramureșan.

În nici o parte a țării, poate conservatorismul nu e mai încadrat ca în Maramureș. Și nu partea sănătoasă a tradiției se menține. Ci Maramureșeanul își păstrează cu sfințenie sărăcia.

Fie că el e nițel refractar, fie că diriguitorii destinului lui l-au neglijat, acest țărăn n-a depășit starea pe care o avea cu câteva decenii în urmă. În unele părți—în afară de câteva expresii schimonosite, din vocabularul electoral—n-a străbătut nimic din progresul României postbelice.

Cu toate posturile destul de dese de medici de circumscripție, igiena țărănului este aceeași. Iar mortalitatea infantilă continuă la fel de impresionantă. Paloarea copiilor de școală nu se schimbă, după cum neschimbată este sărăcia din casele țărănești.

Orașul este departe de aceste sate, iar progresul și civilizația și mai departe.

Ici, colo cu multe greutăți, se poate determina mărirea volumului de aer în locuințe, sau pătrunderea unei păuți mai mare de soare în ele prin lărgirea ferestrelor. Ceeace nu se poate modifica este traiul prost.

Geo London făcând o călătorie prin România, a conchis că țărănul român este subalimentat. Și celebrul reporter a trecut doar fugitiv prin Maramureș.

El nu s'a sculat în zorii zilei într'un cămin al vrunii gospodar din Maramureș—chiar din cei mai bunișori—ca să mănânce cu acesta câțiva cartofi fripiți în spuză cu o bucată de pâine de porumb, iar la amiază, după jumătate de zi de muncă n-a mâncat o zeamă de fasole cu mămăligă. Și nici seara nu s'a culcat frânt de oboseală, după ce a îmbucat din fasolea rămasă dela amiază, cu puțină pâine sau cu mămăligă rece. Și n-a trăit un an barem într'un sat maramureșan, pentru că știe că 20% din locuitori mănâncă lapte când capătă dela vecini, iar 30% nu mănâncă carne mai mult de două trei ori la un an. După cum se știe pâinea de grâu se mănâncă la Crăciun și la Paști, sau când vine la oraș de își mai cumpără câte o bucată de pâine sau «colac», cum o numește.

Cu această nutriție țărănul maramureșan nu lenevește. El lucrează la pădure «în butin» sau își sapă ogorul, ori își cosește țelina, fără a-și schimba meniul. Din când în când câte o bucată de slănină îi umezește cartofii fierți, sau o lingură de smântână îi albește o oală de «brozbi» (salate fierte) după care trage ziua întreagă din coasă. Fără să fie vișos, Românul maramureșan, nu refuză câte un pahar de rachiu, uneori chiar denaturat, pe care îl servesc

negustorii pentru a se mai «oțeli».

Acest trai de mizerie al țărănului maramureșan ar putea fi modificat, cu toate că din suprafața totală de 349.000 ha. a județului, abia 21.012 ha. sunt cultivate cu cereale.

Fiindcă oricât ar fi de legendară sărăcia acestui ținut, el totuși este un ținut bogat. Dar despre aceasta vom vorbi în numărul viitor al «Societății de mâine.»

Dramele dela frontieră

Dacă viața locuitorilor dela frontieră oferă unele avantajii de ordin comercial, înlesnind procurarea și desfacerea unor articole, cari nu se găsec la fel în cele două țări vecine, nu-i mai puțin adevărat că ea prezintă și inconveniente multiple.

Mai ales acolo unde regiunea este săracă și populația o duce greu.

Maramureșul este exemplar și din acest punct de vedere.

Despărțit de Cehoslovacia prin râul Tisa, care se lasă ușor trecut—nu însă fără riscuri—Maramureșul are năcazuri multe de pe urma acestei apropieri.

Furturile sunt destul de frecvente mai ales în articolele cari se cer în țara vecină. Dar ceace ridică adevărate probleme de îngrijorare este contrabanda.

Trecerea clandestină a frontierei în și din Cehoslovacia este un lucru obișnuit. Cu toată vigilența ce se pune.

Contrabanda a devenit singurul izvor de venit—și de existență—pentru o serie întreagă de familii.

Constituie un rău și mai trist faptul că această meserie de contrabandist recoltează, victime multe. Și aproape exclusiv dintre români.

Contrabandiștii maramureșeni—și cei din România ca și cei din Cehoslovacia—sunt organizați după sistemul gangsterilor americani. Din România se trec în Cehoslovacia spirt, vite și eventual aur. Iar de acolo în România: mățăsuri, mărfuri și amorse precum și alte articole.

Și în această întreprindere sunt exploatați și explotați. Capitaliștii organizatori ai contrabandelor își au oamenii lor recrutați dintre românii din Cehoslovacia sau din satele de pe malul Tisei. Aceștia sunt plătiți pentru a trece noaptea peste apă, marfa.

În schimbul unui mic câștig contrabandiștii sunt expuși atât inecului sau înghețului noaptea când Tisa este încă neinghețată, cât și gloanțelor grănicerilor cehi și români.

În ultimii ani au fost împușcați vre-o 45 flăcăi, toți români voinici, cari au avut temeritatea de a câștiga o coaje de pâine.

Au plătit-o cu prețul vieții. Dacă acest fel de contrabandă este mai puțin impresionant, apoi sunt cazuri de duioșie copleșitoare.

Citez ca exemplu cazul celor 28 țărani și țărance din Apsa de jos (Cehoslovacia) cari au fost prinși de grăniceri pe când își duceau din Sighet peste Tisa cantități de porumb între 14—29 Kgr. pentru folosința proprie, dat fiindcă în Cehoslovacia acest articol de prima necesitate avea un preț aproape întreit decât cel din România. Și printre cei prinși a fost o copilă de 11 ani precum și o femeie care a născut pe drum între malul apei și pichetul de grăniceri.

Și în timp ce conducătorii statelor discută regimuri și bariere vamale, există o serie de haini cari exploatează, iar cei cari plătesc cu viața sunt tot cei săraci.

Dr MIHAI MARINA

CRONICI

CULTURALE

ARTISTICE

NĂSĂUDUL CULTURAL

Inercăm în această cronică a încresta pe răboj câteva din momentele mai însemnate ale mișcării culturale năsăudene din ultima vreme.

Unul dintre momentele mai importante în această linie este apariția revistei «Vatra».

Cu alt prilej am făcut un pomelnic al periodicelor cu caracter pedagogico-didactic, apărute pe vremuri în orașul nostru. «Vatra», ca linie generală, are același caracter: articole în care se tratează probleme de pedagogie, de educație, precum și de filozofie: (etică și sociologie). În al doilea rând, coloanele ei cuprind literatură: (unele bucăți de o valoare cu totul relativă), amintiri și articole de cultură generală. Rareori, o revistă a cărților. Lipsește cronică mișcării culturale din țară. N'ar strica dacă ar fi.

Un grup de tineri învățători, cari «mai cred în posibilitatea unui ideal» și «cari ar fi vrut demult să găsească o revistă în cadrele căreia să-și dea întâlnire gândurile bune», au pornit la drum, strângându-și rândurile în jurul «Vetrei», «pentru a putea fi mai folositori societății» și pentru a se putea apropia mai mult «de ținta idealului» căruia s'au închinat.

Până acum au ieșit 9 numere de sub teacurile tipografiei «Cultura»-Năsăud, în condiții sobre și modeste. Printre colaboratori remarcăm pe d-nii profesori Gh. Pteancu, A. Șorobetea, D. Maior, Ion Bunea, Alex. Tohăneanu, unii cu o activitate publicistică și la alte reviste. Apoi, învățătorii Petre Pop, Gh. Ludoșanu, S. Dumitru, Zavaschi, C. Dăneț, Silvia Tomuța, Sabin Pop etc.

Cu apariția revistei «Vatra» se reia tradiția. Ii urăm viață lungă.

* * *

Un alt moment important din mișcarea culturală a Năsăudului este publicarea bibliotecii «Din granița năsăudeană». Inițiativa se datorește unui mănunchiu de intelectuali, în frunte

cu inimosul profesor pensionar Iuliu Moisil.

«Ținutul grăniceresc năsăudean este unul din cele mai frumoase, mai pitorești și cu un foarte interesant trecut. Fiecare român, dar îndeosebi grănicerii, ar trebui să-l cunoască cât mai amănunțit. Atâtea bogății naturale, atâtea amintiri istorice, atâtea comori ce stau ascunse în sufletul poporului nostru, trebuie scoase la iveală, cunoscut, cultivate». Nutrind astfel de gânduri, au pornit la drum inițiatorii. Până acum au apărut 2 nre.

Nr. 1 al acestei biblioteci, «Istoria bisericii catedrale din Năsăud», se datorește d-lui Gavril Bichigean, protopop în Năsăud. Parohia română unită din localitate, în 1934, a sărbătorit 50 de ani dela sfințirea bisericii. Broșura Păr. Bichigean, într'o expunere sobră ne arată idealul de care au fost îmboldiți înaintașii acestei parohii, pentru a construi un lăcaș de închinăciune Domnului, precum și greutățile ce le-au întâmpinat pentru realizarea visului.

* * *

În biblioteca menționată se publică și schițe biografice ale marilor bărbați grăniceri din trecut.

Astfel în nr. 2 «Figuri grănicerești năsăudene» de d-l Iuliu Moisil, ni se vorbește despre Iacob Mureșian și Ioan Marian, distinși fii ai acestui ținut.

Iacob Mureșian (1812—1887), fost profesor la Brașov, și gazetar priceput la «Gazeta de Transilvania» și la «Foaia pentru minte, inimă și literatură», a dezvoltat o activitate foarte rodnică în interesul culturii neamului nostru din Ardeal. Instituțiile românești cari au luat naștere pe acele vremuri în Ardeal: (Astra, lic. «Șaguna-Brașov, banca «Albina») au fost puternic sprijinite de Iacob Mureșian. Pentru vrednicile sale culturale, acest simțit român a fost ales membru de onoare al Academiei.

Ioan Marian (1796—1846), om cu pregătire frumoasă: (a studiat pedagogia la Lemberg, 1830:) a fost vicar și director al școlilor năsăudene. În aceste slujbe fiind, a adus o serie de îmbunătățiri în învățământul românesc din granița Năsăudeană. Pomenim câteva. A introdus o metodă mai rațională în predarea materiilor; s'a dat atenție învățământului practic, introducând în școlile primare pomi-cultura, albinăritul, legumăritul, având în vedere că școlarii vor fi agricultori; precum și împletirea pălăriilor de paie, care în urmă s'a răspândit foarte mult în popor. Multe, alte dispoziții bune, care au contribuit la ridicarea materială, morală și culturală a grănicerilor năsăudeni, au fost luate de «vrednicul preot, marele dascăl și înflăcătorul Român» Ioan Marian.

Broșura d-lui Iuliu Moisil se citește cu interes, fiind instructivă și educativă în același timp.

* * *

Pe vremuri, despărțământul Năsăud al «Astrei» era unul dintre cele mai active. A urmat apoi o lungă sincopă a vieții acestui despărțământ.

Acum dă semne de viață. Meritul revine d-lui preș. Iuliu Moisil și d-lui Vasile Bichigean, directorul liceului «George Coșbuc», care a inițiat ținerea unui ciclu de conferințe pentru intelectualitatea năsăudeană. D-l dir. V. Bichigean a inaugurat acest ciclu, cu prilejul comemorării poetului latin Horațiu. Într'o dicțiune elegantă și distractivă, d-sa ne-a dezvoltat o foarte interesantă conferință despre «Viața și opera lui Horatius». Conferință ce a produs adevărate momente de recreație.

* * *

Deocamdată atât. La timpul lor vom încresta și alte momente pe răboj.

ION TOMUȚA

Evoluția și revoluția poeziei rusești

Când mare parte dintre artiștii ruși s'au oprit încrecați la răspântia a două epoci literare neștiind pe ce cale să apuce ca să iasă din haosul în care s'a pomenit arta rusă, apar în presa literară aceste rânduri: «Dacă ești un artist conștiincios ai grije ca haosul tău (dacă ești haotic) să se clarifice, să se organizeze». Autorul lor Kusmin chiar din primele sale poezii ne apare ca un adversar al grandilocvenței simboliste, opunând acestei din urmă realitatea și simplitatea. Opera lui Kusmin readuce pe primul plan concepția pușkiniană a poeziei, concepție eclipsată timp de decenii de dominația abstractului și misticului. Vedem apărând din nou viziuni calme, făurite din noțiuni clare cu ajutorul unui vocabular concret.

Kusmin debutează cu volumul «Porumbeii de argilă». Curând după aceasta apare tomul «Lacurile toamnei». Cetitorul rus de atunci, obișnuit cu versuri halucinate, cari se confundau într'un tot haotic indescifrabil, este surprins și oarecum mirat la apariția versului adus la proporții umane. Kusmin reușește să se impună fără a aduce inovații în poezie. El se folosește de moștenirea realistă pe care a lăsat-o epoca presimbolistă. El creează viața cu ajutorul artei altora, utilizând viziunile artistice vechi. Lozinca acestui poet este «Poesie der Poesie» pe care Fr. Schlegel o pune poeziei vieții. El vede fenomenele cosmice nu direct, ci prin operele altora.

Scriitorii secolului al XVII italic și poeții secolului al XVIII francez (Goldoni, Mariveau) înlocuiau viziunea directă a universului prin așa zisele «reflets intellectuelles». Se stabilește afinitatea sufletească între Kusmin și opera acestor artiști. Kusmin devine admiratorul și adeptul lor.

În ceea ce privește forma, poezia acestui poet este foarte îngrijită: un ritm rafinat, rima căutată.

Lucruri mari, gesturi largi sunt exprimate prin cuvinte simple, cari constituie ornamente ușoare pentru idei grele. Pare că poetul se teme de cuvinte. În conținut se simte ceva sofistic.

Am spus că poezia lui Kusmin se realizează prin operele marilor creatori din alte timpuri. De aci caracterul ei oarecum savant.

Ea este accesibilă numai pentru inițiați, cari admiră, ca și poetul, pe Mozart, Debussy, Goldoni.

Apariția poezilor mai puternici a întunecat aprecierile cam exagerate pe care le-au făcut contemporanii asupra operei lui Kusmin.

Dar nu trebuie uitat că acest poet a contribuit mult la năruirea fundamentului simbolist, contribuind la înființarea unei estetici noi, a esteticii anti-simboliste.

Fără opera lui Kusmin, Gumiliov, Ahmatova ș. a. ar scrie poate în cu totul alt gen.

Nicolae Gumiliov scrie la început sub influența simbolistă pe care o absoarbe din opera lui Valery Brusov, proclamându-se elevul acestui din urmă. Volumul «Perle» este închinat simbolismului. În fruntea primei culegeri de poeme stă un motto semnificativ pentru înclinația de atunci a poetului. E vorba de acest vers a lui Alfred de Vigny «Fie ușor pasul aceluia care va veni să-mi anunțe moartea». Dela Brusov a moștenit sonoritatea a rimelor, vocale rare, întrebuițarea exagerată a numelor proprii, iubirea pentru exotic. Printre versurile primelor sale poeme întrevădem expresiunea și alegerea subiectelor preferate de Brusov («Nilul liniștit», «Diavol fidel» din vol. «Flori romantice»). Totuși chiar în aceste poeme

întâlnim ici colo, câte un vers care ne arată tendința, mai bine zis sfortarea poetului de a evada din lumea morții. Această limpezire se realizează paralel cu dezvoltarea talentului lui Gumiliov. Brusov rămâne tot mai mult în urmă. Era și natural ca Gumiliov, cu temperamentul lui viril, puternic să respingă mai curând sau mai târziu melancolia, tandrețea. După atâta cântare a enigmei morții, după atâta zugrăvire a abisului funebru, acest poet își anină privirile și gândul pe orizontul luminos al vieții. Iar când vorbește de moarte, nu ne-o prezintă ca ceva mistic ci ca un fenomen natural. Moartea e un dușman cu care în mod inevitabil, trebuie să dai ochi.

Dar aceasta nu înseamnă că trăești sub teroarea acestui dușman fără a avea curajul să-l înfrunți și dreptul să te aperi. Omul puternic, Gumiliov încadra armonios pe poetul cu acelaș nume. El dorea realități. Omul trebuie să accepte viața; aceasta este datoria lui, mai mult — viața este un eroism. Observăm obsesia eroismului în opera acestui poet.

Mai întâiu Gumiliov zugrăvește eroismul istoric al unui Timur, al unui Pompée. Dar realitatea curentă nu-l lasă indiferent. Poetul abandonează isprăvile șefilor și ale regilor pentru a descoperi în gesturile anonime din jurul său, adivăratul eroism.

Căutarea exoticului nu este o simplă moștenire dela Brusov. Gumiliov vrea să evadexce din mediul unei societăți în descompunere. Refugiul este exoticul. Poetul este în opoziție constantă cu epoca sa, lipsită de sinceritate.

«Eu mă ezit ca un idol metalic în mijlocul jucăriilor de porțelan». El părăsește viața confortabilă pentru una cu pericole, sacrificii. Este pasionat de aventurile și riscurile călătoriilor. «Ii place Pământul puternic, răutăcios și vesel» (asemenea lui Baudelaire, Jack London).

Geografia constituie sursa primordială a inspirației poetului. Dar la el nu e vorba de configurația simplă a locului, ci de o geografie în sânul căreia palpita viața. În vinele florei africane, de pildă, curge seva vie și spumoasă a ființării. Ea sălășluște în brațele naturii apărându-ne când în postura unui descendent al Vikingilor, stăpânitorii pământului, când în acela a șefului barbarilor nordici sau cea a unui vagabond din Addis-Abbeba.

Călătorind, el strigă mulțimii: «Aveți îndrăzneala de a trăi intens, nu fiți lași, îndepliniți datoria voastră de ființe vii».

Vedem dar că omul și poetul își dau, în el, amical mâna.

Poezia, după Gumiliov, este un meșteșug nobil, superior tuturor artelor, poetul este o ființa aleasă. Gumiliov n'a cunoscut declinul amar al atâtor poeți. El progresează mereu. În fiecare tom nou apărut poetul este mai stăpân pe expresie, imagine, rimă. Ultimul său volum «Coloana de foc» e și cel mai bun. Dealtfel evenimentele, prin care trece Rusia, favorizau, cum nu se poate mai bine, înclinările spre eroism ale lui Gumiliov. Rusia post-revoluționară cere eroism, curaj fapte mari, abnegație—tocmai trăsăturile dominante ale firii acestui poet.

În «coloana de foc» cetim:

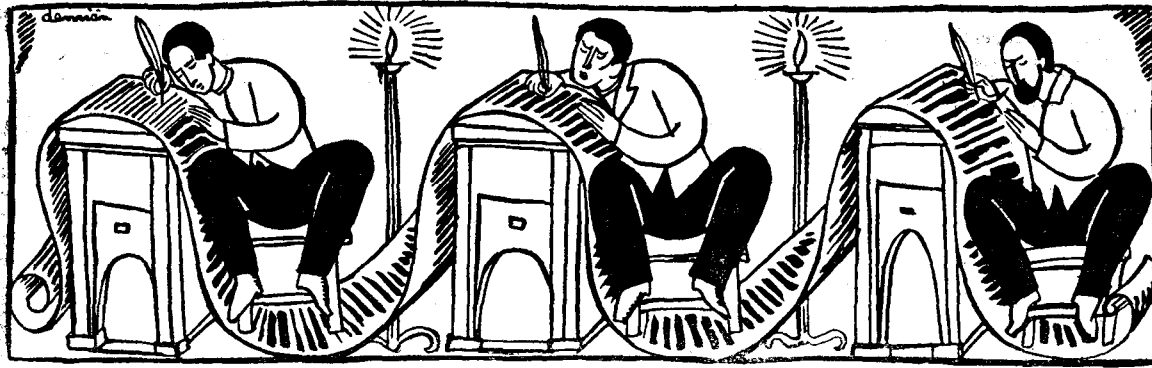
Victorie, glorie, virtute...

Cuvinte uitate astăzi,

Răsună 'n suflet ca un tunet de bronz,

Ca glasul Domnului în deșert...

Aceste versuri contrastează cu calmul versului lui Blok și al urmașilor săi molatici.

F A P T E

I D E I

OBSERVAȚII

„Astra“ are cuvântul!

Ne-am făcut odată mai mult datoria de publiciști. Acolo în Transilvania Societatea de mâine timp de 10 ani a fost purtătoarea de cuvânt a ideilor desbătute de către reprezentanțele conducătoare ale Astreii. În paginile noastre au răsunat cuvintele grele de îndemn ale regretatului Vasile Goldiș. Cele mai de seamă condee, pline de inspirație și bogate în competență au pus în circulație idei, au dat îndrumări, au militat pentru Astra, în frunte cu dd. Lupaș, Ghibu, Stanciu, Osvadă, Ghiulea, Bogdan-Duică, Dragnea, Breazu. Câțiva ani am publicat un buletin scris de talentele consacrate ale scrisului românesc. Secția social-economică sub președinția d-lui Mihail Șerban a dus prin Societatea de mâine toată lupta ei.

Sub egida Asteii și-a dezvoltat directorul nostru conferința sociologică asupra Căminului școlar, aplaudată de către toți specialiștii refacerii satului românesc.

Niciodată Astra n'a avut la dispoziție o tribună mai înaltă și mai cu răsunet în păturile largi intelectuale decât — Societatea de mâine — prin marea răspândire a ei și prin maniera occidentală și agitatorică a facturii sale.

Toată această luptă am dat-o atât în virtutea conștiinței trecutului de muncă al Asteii, cât și convinși de necesitatea de a întări Astra și a o transforma într-o forță nesfârșită de acțiune. Suntem aciași, și aici la București. Suntem împotriva vegetației, somnolenței, inerteții, adormirii pe laurii muncitorilor de altă dată, și burocratizării rutinier.

Vrem încadrare febrilă în actualitate. Vrem o Astră întinerită, viguroasă, activă, curajoasă, conștientă de prestigiul, demnitatea și misiunea în favoarea maselor românești. Vrem Astra-cetate a regionalismului organizat și capabil să ducă până în ultimul sat valul de prosperitate culturală!

Suntem contra monopolului bucureștean! Cerem cedarea cotelor bugetare etatiste la mâna Asteii. Pentruca Astra să nu moară de inanție, în plină Românie mare, căci ar fi suprema rușine!

Toți patrioții adevărați să sară în sprijinul Asteii.

Studiul nostru din numărul trecut a avut un splendid efect. Curentul să crească hotărâșt, covârșitor.

E de datoria Asteii să-și spună cuvântul, să capteze simpatțiile populare redeseptate în favoarea ei!

HORIA TRANDAFIR

Redacționale. — Intrăm cu numărul acesta în anul al 13-lea de apariție. Cu același nestins eura moral, pe care ni-l dau curățenia gândurilor și puterea noastră de concepțiune și acțiune.

Societatea de mâine se prezintă proaspătă, viguroasă, plină de elan și înconjurată de dragostea și aprecierea măgu-

litoare a unei intelectualități de cea mai autentică și pură esență.

Spre deosebire de alte reviste, cari cultivă bicul de foc al polemicii aprinse și ridică spada gata de a nimici pe adversari, Societatea de mâine pune probleme în atmosfera senină a discuției obiective. Credem numai în forța convingerii și în frumusețea ideilor desvoltate în lumina ultimului rezultat al științei.

Ne repugă invectiva, spiritul patimas, cruzimea falșului, neobrazarea mineiunii, campania diformării și afișarea pretențiozității.

Personalitatea Societății de mâine e de rezortul armoniei, largimii de vedere, împropătării energiilor populare, umanizării. Ne animă unda continuu reînnoită a universalismului creator și triumfător.

Străngeți-vă cât mai mulți lângă «Societatea de mâine», citind-o, abonând-o, încurajând-o!

Multă obidă

este la țară! Consecințele crizei se resimt acolo deosebit de puternic. Abia mai circulă banul. Aprovizionarea dela târg anevoioasă, anemică. Mijloacele de muncă reduse. Inventarul din ce în ce mai sărăcit. Proprietatea se fărâșează în loturi cari sunt mai mult sărăcie, decât binefacere. Dorul de școală și carte se atrofiază în măsura întinderii valului de lipsuri. Iar biologie țăranel este amenințată din cauza rarității ambulatoriilor, dispensariilor, serviciilor medicale. Prin ei înșiși plugarii nu văd perspectiva salvării. Toate se fac și se desfac în țara asta peste capul mulțimilor. O mică minoritate acaparează întregul aparat politic, administrativ, financiar, economic, ca o pătură închisă, izolată, dominantă, profitoare, posesoare netulburată a tuturor bunurilor civilizației. Statul va fi nevoit până la urmă totuș să se elibereze din cătuși și să facă politica păturilor numeroase, cari se sbat în suferință și ignoranță. Apologetii izvoarelor de energie depozitate acolo jos sunt niște romantici incorrigibili, cari sunt vinovați de ascunderea adevărului. Abia după o lungă perioadă de destelenire, de transformare, de ridicare a nivelului de viață, se va putea vorbi despre posibilitățile înmulțite ale regenerării. Toți câți laudă virtuți inexistente în actualul sistem, sunt veritabili dușmani ai poporului.

O idee bună

a fost fără îndoială propunerea de a se întruni la o consfătuire publicității cu rol la câteva reviste din Transilvania. A și avut loc în Sibiu, la chemarea grupării *Thesis*, o întâie reunire. S'a lansat gândul înființării unei asociații a scriitorilor transilvăneni. Scopul? O răspândire mai puternică a revistelor, a cărților, o înmulțire a mijloacelor de editură. Câte goluri sunt astăzi! E o inițiativă regionalistă necesară. Dacă va fi urmată de o perseverență și claritate de direcție, va fi încoronată de succes. Întău să știe noua asociație limpede tot ce vrea, și

apoi să fie gata la efortul necesar oricărei organizări. Revistele «Gând Românesc», «Pagini literare», «Familia» și «Blajul» se pare că au căzut la acord. Le dorim izbândă apropiată și deplină. Ele se mișcă pe o linie de gândire cu noi. Concepția noastră regionalistă concordă cu noile silinți ale confrăților transilvăneni.

Haosul moral

al societății actuale a fost odată mai mult dat pe față de drama sfârșită prin asasinarea Titei Cristescu. Gazetele au exploatat minuțios cazul. Ceeace a scandalizat îndeosebi opinia publică, a fost faptul căștigurilor de milioane pe cari le realizează în mod ușor și prin influențe lăaturalice anume întreprinzători de teapa inginerului Ciulei. Zeci de milioane beneficiu anual? Pe socoteala cui? Nu tot publicul mare plătește diferențele plusvalutare? Fost-a Tita Cristescu și tovarăsa de afaceri a inginerului? Sau numai un simplu obiect al erotismului sentimental? Poate că timpul va cobori lumină în mlaștinele în care s'a desfășurat fioroasa dramă. Odată mai mult, pe scena imundă a societății, s'a jucat dansul milioanele încheiate cu asasinat. Bunul simț al celor bicuiți de mizerie și istovire, a fost ultragiagat din nou prin desvăluirea imoralităților.

O contribuție interesantă la întemeierea Țării Românești

În două lucrări apărute în 1935, Părintele Oct. Popa, profesor de religie la Liceul din Făgăraș și vechiu publicist ardelen, încearcă să aducă între altele, o contribuție mai mult la lămurirea uneia dintre cele mai întunecate epoci din istoria Țării Românești. E vorba de «Făgărașul sub Domnii Munteni» (Extras din revista Țara Băreș).

Partizan al teoriei descălecării făgăreșene, D-sa caută să înlăture unul dintre argumentele istoricilor cari nu cred că Țara Românească ar fi fost întemeiată de Radu Negru, coborât din ținutul Făgărașului. Acest ținut, spun ei, era stăpânit în vremurile acelea de Ugrinus, după cum reese din diploma dela 1291 a regelui Andreiu III și nu, așa cum povestește cronica, de către Radu Negru Voevod, care «ridicatu-s'au deacolo cu toată casa lui și cu multime de noroade... pogorându-se pe apa Dâmboviții început-au a face țară nouă».

Se poate însă ca Ugrinus să nu fi stăpânit cu adevărat Făgărașul și atunci povestirea cronicei rămâne adevărată. E ceea ce caută să dovedească studiul.

Ugrinus nu a fost nici un nobil român, cum credea G. Barițiu, Christian Engel și d. Iorga, nici proprietar de moși, cum îl socotea Xenopol. Hașdeu l-a găsit trecut în «Chronicon Posoniense» ca stăpânitor al Seghedinului, iar Pauler spune că a fost domn al Bosniei și Macioului, proprietar în Sirmiu și Ardeal, în județele Vas și Noșgrad și orașul Strigoniu.

Om de incredere și susținător al regelui Andrei III, a putut reclama fără dreptate Făgărașul în dieta dela Alba Iulia, fără ca cineva să se împotrivescă, iar regele dându-l, va fi vrut să pedepsească pe voevodul român pentru conducerea mulțimilor peste munți. Acesta nici n'a avut, de sigur, reprezentant în dietă, fiindcă nici nu se socotea supus al regelui ungar. Ugrinus nu a luat în stăpânire ținutul, fiindcă, de bună seamă, s'a întors în Ungaria cu Andrei III, iar în 1299 este prins de infidelii domnului său.

Ținutul Făgărașului, numit Terra Blachorum și după întinderea stăpânirii ungare în Ardeal, ceea ce îi dovedește autonomia, și-a păstrat voevozii. La 1300 Ștefan Mailat, rudă a domnului de peste munți, este pomenit întărind cetatea Făgărașului, pe care autorul o identifică cu «Cetatea veche» din spre Beclean, lângă Olt, alta deci decât cea păstrată până astăzi, ridicată în 1310, când voevodul Ardealului, Ladislau, cuprinde Făgărașul, păstrându-l scurt timp.

Donația făcută lui Ugrinus în 1291 pe de o parte, pe de alta identificarea acestuia cu unul dintre marii potențați ai Ungariei la sfârșitul veacului al XIII-lea, de parte de a contrazice, duc la verificarea povestirii cronice despre descălecarea. Valoarea diplomei regelui Andrei III stă în faptul că date interesante asupra Românilor ardeleni, cari în acea dietă apar pentru întâia și ultima dată alături de Unguri, Sași și Secui.

Părintele Oct. Popa a plecat dela studii de istorie locală și a ajuns până la această interesantă contribuție la teoria descălecării. Atragem atenția istoricilor asupra acestei concepții, rodul străduințelor unui vrednic și priceput intelectual.

Critică literară sistematică

abia se face la noi. În toate epocile de înflorire a literaturii frumoase s'a dezvoltat paralel și predilecția pentru studiu estetic și critic. În momentul actual atât de prielnic producției literare, cum se explică absența criticilor consacrați cu dinadinsul cercetării severe a regulilor de creație și distingere a valorilor veritabile? Literatura noastră este impunătoare mai mult cantitativ decât calitativ? Ar fi dureros! Sunt totuși nume de literați de rangul prim, cu o reputație dată de cititori direct, fără intervenția criticilor. Câțiva cronicari literari deasemeni și-au dobândit un nume care orientează destul de sigur, cum sunt dd. Perpessicius, Șerban Cioculescu, Octav Șuluțiu. Am dori însă ceva mai mult: o activitate de teorie critică dezvoltată până la înălțimea unei științe, lămurind principiile și criteriile de apreciere a mormanului de tipărituri din vitrine. Astfel poate că am deștepta o oarecare pudoare la preținșii recenzenți, înfiniți ca număr și lipsiți de orice pregătire, cari debitează opinii sau excesiv de laudative sau grotesc de injurioase asupra cărților. Judecata de selecție să se facă în mod sistematic și cu valoarea unei adevărate discipline. CRONICAR

Peisaj maramureșan

Intr'o cronică anterioară făceam unele însăilări fugare, asupra pitorescului regiunilor maramureșene. Și aminteam ce minunate prilejuri pentru turiști oferă aceste plaiuri depărtate, ale țării. Incontestabil că un bun prilej de câștig cinstit ar constitui pentru populația Maramureșului organizarea turismului.

Anotimpul îmi impune să revin și să nu las neremarcat peisajul de iarnă.

Nu numai dealurile dar și munții de înălțimi potrivite și fără prăpăstii, păstrează pentru skiori minunate prilejuri de desfătare și întărire.

Rivalizând demn cu oricare ținut din țară, regiunile maramureșene sunt apreciate de turiști, pentru frumuseța priveliștelor și climatul patriot.

Sporturile de iarnă în Maramureș își creiază un viitor tot mai sigur. Nu numai armata — prin unitățile de vânători de munte — practică intens aceste sporturi, dar și populația civilă a prins gust pentru ele.

Și sunt nădeji, că ele vor atrage și streini. Mai ales că ținutul se organizează, oferind și adăposturile necesare. Se pun tot mai multe stăruințe în această direcție. Casele de adăpost, adevărate, răsar tot mai des.

Dacă activitatea «Turing-Clubului — Secția Maramureș» în această direcție este remarcabilă, apoi realizările unităților de vânători, sunt demne de cele mai elogioase aprecieri.

În special batalionul 9 Vânători de Munte prin stăruința neobosită a comandantului său Lt. Colonel L. Mociulski, a realizat adevărate minuni:

Muntele «Lutoasa» din masivul Pop-Ivanului, a fost transformat într'un adevărat munte de basm, unde în mijlocul albului imaculat al zăpezii, au răsărit adevărate palate, cari găzduiesc nu numai soldații cari își fac antrenamentul, dar și pe civilii cari evadează din murdăria orașului, pentru câteva zile de sănătoasă desfătare și reconfortare la sânul naturii.

Dacă se va continua pe drumul deschis, peisajul de iarnă din Maramureș, va oferi streinilor cași maramureșenilor, un loc de sănătate și viață.

Dr MIHAI MARINA

Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale

CASA CENTRALĂ A ASIGURĂRILOR SOCIALE

B-dul Regele Carol I No. 17

Direcția Venituri și Control

PUBLICAȚIUNE

În dorința de a se ajunge la lichidarea debitelor restante, provenite din cote patronale, datorate de întreprinderile industriale, comerciale și meseriașii patroni, în baza legiurilor de Asigurări Sociale ce erau în vigoare până la 8 Aprilie 1933. Casa Centrală a Asigurărilor Sociale cu aprobarea Adunării Generale a acordat înlesnirea ca plata lor să se efectueze până la 1 Iulie 1936, în cotele de «numerar» și titluri de valoare nominală ale «împrumutului de înzestrare a Țării» (4 1/2 % din 1934), specificate mai jos:

I. La debitele «Asociației Patronale» (Vechiul Regat și Basarabia. «Institutul de accidente» — Bucovina. «Fondului de accidente — Ardeal», precum și debitele aparținând «Fondului cămine de ucenici» se va încasa de către Casele și Oficiile de Asigurări Sociale, următoarele cote:

Pentru cei ce achită aceste debite până la 31 Martie 1936, vor plăti numai o cotă de 10 % numerar, iar restul de 90 % în titluri ale împrumutului de înzestrare a țării;

Cei ce achită în cursul lunii Aprilie 1936, vor plăti 30 % numerar și restul de 70 % în titluri ale împrumutului de înzestrare a țării;

Cei ce achită în cursul lunii Mai 1936, vor plăti 50 % numerar și 50 % în titluri ale împrumutului de înzestrare a țării;

Cei ce achită în cursul lunii Iunie 1936, vor plăti 70 % numerar și 30 % în titluri ale împrumutului de înzestrare a țării;

II. Pentru debitele aferente asigurării de boală Ardeal și asigurări de invaliditate pe întreaga țară, se va încasa, înăuntrul termenelor specificate mai jos, pe lângă jumătate din valoarea lor, care nu poate fi scăzută, reprezentând sumele reținute dela asigurați, și următoarele cote, din cealaltă jumătate.

10 % numerar și 90 % în titluri ale împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită până la 31 Martie 1936;

30 % numerar și 70 % în titluri ale împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită în cursul lunii Aprilie 1936;

50 % numerar și 50 % în titluri ale împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită în cursul lunii Mai 1936;

70 % în numerar și 30 % în titluri ale

împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită în cursul lunii Iunie 1936;

III. Pentru debitele aferente asigurării de boală din Bucovina, se va încasa, înăuntrul termenelor specificate mai jos, pe lângă 2/3 din valoarea lor, care nu poate fi scăzută, reprezentând sume reținute dela asigurați și următoarele cote, din restul de 1/4 (cota patronală):

10 % numerar și 90 % în titluri ale împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită până la 31 Martie 1936;

30 % numerar și 70 % în titluri ale împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită în cursul lunii Aprilie 1936;

50 % numerar și 50 % în titluri ale împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită în cursul lunii Mai 1936;

70 % numerar și 30 % în titluri ale împrumutului de înzestrare din 1934, pentru cei ce achită în cursul lunii Iunie 1936;

IV. Pentru debitele provenite din amendă, la toate fondurile asigurărilor sociale și căminelor de ucenici, inclusiv cele aferente fondului de boală din vechiul regat, necuprins în înlesnirile de plată de mai înainte, ca provenit exclusiv dela asigurați, se va încasa înăuntrul termenelor specificate mai jos, dacă concomitent se plătesc și cotizațiile respective, următoarele cote:

10 % numerar, pentru cei ce achită până la 31 Martie 1936, restul de 90 % din amendă, scăzându-se;

30 % numerar, pentru cei ce achită în cursul lunii Aprilie 1936, restul de 70 % din amendă, scăzându-se;

50 % numerar, pentru cei ce achită în cursul lunii Mai 1936, restul de 50 % din amendă, scăzându-se;

70 % numerar, pentru cei ce achită în cursul lunii Iunie 1936, restul de 30 % din amendă, scăzându-se.

Se atrage atenția tuturor întreprinderilor că aceste termene nu se vor mai prelungi, sub nici un motiv și sub nici o formă, iar acei patroni cari nu vor lichida înăuntrul acestor termene debitele datorate la fondurile specificate mai sus, vor fi urmăriți ulterior pentru plata integrală în numerar, atât pentru cotizații, cât și amendă.

Direcțiunea generală a Casei Centrale a Asigurărilor Sociale